

METODOLOŠKI PRISTUP ANALIZI DALMATINSKOGA GRADSKOG
PLEMSTVA: PRIMJER ANALIZE TROGIRSKOGA PLEMSTVA
OD 13. STOLJEĆA DO KRAJA PRVE AUSTRIJSKE UPRAVE (1805.)*Mladen ANDREIS*

Kralja Zvonimira 42, HR-10000 Zagreb

e-mail: andreis@irb.hr

IZVLEČEK

Eden od temeljnih virov o dalmatinskom plemstvu je 'Wappenbuch des Königreichs Dalmatien' Heyerja von Rosenfelda, katerega podatki se pogosto navajajo v enciklopedično-biografskih priručnikih, kot sta, denimo, 'Zbornik plemstva' in 'Hrvatski biografski leksikon'. Podrobnejša analiza trogirskoga plemstva pa je pokazala, da približno dve tretjini rodov, ki jih omenjeni grbovnik uvršča med trogirsko plemstvo (86 od 130), le-temu sploh ne pripadata. Namen pričujočega prispevka je zato opozoriti, da je genealoška obdelava baze podatkov, zasnovana na podatkih iz zapisnikov mestnih svetov, iz občinskih in družinskih arhivov, matičnih knjig ter drugih virov, edini pravilni pristop k preučevanju problematike plemstva. Z omenjeno metodo je namreč mogoče natančno definirati pripadnike plemstva in določiti demografske pokazatelje tega socialnega izolata skozi večstoletno obdobje.

Ključne besede: mestno plemstvo, genealoška metoda, Trogir, Dalmacija

APPROCCIO METODOLOGICO ALL'ANALISI DELLA NOBILTÀ CITTADINA
IN DALMAZIA: IL CASO DELLA NOBILTÀ DI TRAÙ DAL DUECENTO
ALLA FINE DELLA PRIMA AMMINISTRAZIONE AUSTRIACA (1805)

SINTESI

Una delle principali fonti documentarie sulla nobiltà dalmata è il 'Wappenbuch des Königreichs Dalmatien' di Heyer von Rosenfeld, i cui dati sono spesso citati nei manuali enciclopedico-biografici, come per esempio lo 'Zbornik plemstva' (Raccolta delle famiglie nobili) e il 'Hrvatski biografski leksikon' (Enciclopedia biografica croata). Attraverso un'indagine dettagliata della nobiltà di Traù è stato però stabilito che circa due terzi delle famiglie attribuite da questa raccolta di stemmi alla nobiltà di Traù (86 su 130) in realtà non vi appartengono. Lo scopo della presente analisi è

quindi di far rilevare l'elaborazione genealogica della banca dati basata su informazioni tratte da verbali dei Consigli municipali, archivi municipali, archivi famigliari, registri di stato civile e altre fonti, come l'unico approccio giusto allo studio della nobiltà. Questo metodo, infatti, permette di definire con precisione i membri della nobiltà nonché stabilire gli indicatori demografici di questa isola sociale attraverso diversi secoli.

Parole chiave: patriziato civico, metodo genealogico, Traù, Dalmazia

UVOD

Grbove dalmatinskih rodova obrađuje Heyer von Rosenfeldov *Wappenbuch des Königreichs Dalmatien*, jedan svezak opsežnoga grbovnika neujednačene kvalitete i opsega – *J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch* – koji uz opise grbova donosi povijesne i genealoške podatke o pojedinim rodovima (Heyer von Rosenfeld, 1873). Međutim, taj je grbovnik Dalmacije nepotpun i sadrži niz netočnih podataka, posebice o trogirskim rodovima, koje autor temelji na isto tako nepouzdanom Buffalisovu rukopisu "Giuoco d'armi della nobilita di Traù [...]".¹ Detaljna genealoška analiza svih rodova "trogirskoga plemstva" iz Heyer von Rosenfeldovog grbovnika (*Nobilità von Traù*) jasno pokazuje da je to vrlo neprecizan i metodološki neispravan pristup problematici plemstva. Iako naslov ovo djelo definira kao grbovnik (*Wappenbuch*), podnaslov upućuje da se govori o plemstvu (*Der Adel des Königreichs Dalmatien*). No, popisu rodova prethodi naslov koji ih određuje kao plemićke i građanske (*adelige Geschlechter und Cittadini im Königreiche Dalmatien*). Autor je u plemićki grbovnik uključio sve rodove iz Buffalisova djela te je sačinio popis od 130 trogirskih "plemićkih" rodova – "Nobilità von Traù", od kojih 86 rodova ne pripada trogirskom plemstvu (Andreis, 2006, 318–343). Provjerom podataka iz genealoške baze dalmatinskoga plemstva utvrđeno je da brojni podaci o plemstvu drugih komuna u grbovniku također nisu točni (npr. mnogi šibenski i rapski, a posebice brojni brački plemićki rodovi ne nalaze se u grbovniku). Stoga se ovaj grbovnik, koji je više od jednog stoljeća bio temeljni izvor podataka o dalmatinskom plemstvu, a mnogi netočni podaci iz njega preuzeti nalaze se u Duišinovom "Zborniku plemstva" i Hrvatskom biografskom leksikonu, ne može držati preciznim i vjerodostojnim priručnikom za povijest dalmatinskih plemićkih rodova.

1 Rukopis u vlasništvu obitelji Slade-Šilović u Trogiru.

Nadalje, unatoč vrlo preciznoj njemačkoj genealoškoj terminologiji koja rodove (*Geschlecht*) sistematizira u linije (*Linie*, dijelovi roda), grane (*Ast*, dijelovi linija) i ogranke (*Zweig*, dijelovi grana), Heyer von Rosenfeld npr. pojedine grane roda Celio (Cega) naziva rodovima, te zasebnim rodovima (*Geschlecht*) smatra "de Celio Doroteo" i "de Celio Tavileo", iako su to grane istog roda koje imaju vlastite nadimke. "de Celio Morte" odnosi se na građansku obitelj, a među potomcima Ludovika "Lode" Cege (+ poslije 1390.) tijekom šest generacija patronim Lodi (Cega Lodi, odnosno od 16. stoljeća Celio Lodi) počeo se sve češće rabiti samostalno, čime je ova grana počela poprimati obilježja zasebnog roda. No, postojanje prezimena osnovnog roda (Cega ili Celio) kod svih generacija, pa tako i posljednje, ovu genealošku grupaciju određuje kao granu roda, a ne kao zaseban rod.

Stoga je cilj ovoga rada ukazati na primjenu računalne analize genealoške baze podataka na primjeru trogirskog gradskog patricijata. Naime, postupno staleško raslojavanje u dalmatinskim gradovima/komunama može se pratiti od ranog srednjeg vijeka, kada staleška zatvorenost još nije izražena. U gradovima tada postoje dvije grupacije stanovništva: bročano manji i povlašteni građani (*cives*) i većinska grupacija – stanovnici (*habitatores*) (Raukar, 1976). Pripadnici najbogatijih i/ili najuglednijih obitelji biraju se na najviše gradske (priori, suci i tribuni), ali također i crkvene dužnosti (biskupi). Tijekom vremena visoke svjetovne dužnosti postaju nasljedne u pojedinim obiteljima, no to još nisu jasno definirani plemićki rodovi, koji će obnašati gradsku vlast u sljedećim stoljećima. Međutim, otvorenost Vijeća za prijem novih članova iz građanskih redova ubrzo će u gotovo svim dalmatinskim komunama u prvoj polovici 14. stoljeća biti zamijenjena njegovim zatvaranjem po uzoru na Vijeće u Veneciji (tzv. "serrata"), čime su vijećnici postali nasljedni plemići. Budući da se ovako stečeni plemićki naslov nasljeđuje isključivo po muškoj lozi,² genealogija je jedina povijesna disciplina koja može egzaktno pratiti kretanje plemstva od srednjeg vijeka.

Jedan od temeljnih problema povijesti stanovništva u srednjem vijeku jest nepostojanje prezimena kojima su rodovi definirani u kasnijim razdobljima. Tadašnja se identifikacija osoba, svojstvena svim europskim srednjovjekovnim izvorima, temelji na sustavu filijacije (osobe su najčešće zabilježene s osobnim i očevim imenom). Međutim, sustavnim istraživanjem sačuvane građe u posljednje se vrijeme razvila zasebna disciplina – srednjovjekovna genealogija, koja rekonstrukcijom rodoslovlja utvrđuje rodovsku pripadnost osoba zabilježenih tim sustavom. Ova su rodoslovlja podložna relativno čestim dopunama i izmjenama, posebice ako su genealoški zaključci ili pretpostavke temeljeni samo na jednom ili nekoliko sačuvanih izvora. Nove verzije genealogija dijela europskih suverenih dinastija u srednjovjekovnom razdoblju objavljene su krajem prošlog stoljeća (LM, 1998), a rodoslovlja određenog

2 Pojedine komune tijekom vremena u gradskim statutima definiraju različite odredbe u svezi primanja u Vijeće sinova plemića koji su ozakonjeni naknadnim brakom roditelja.

broja rodova europskog visokog plemstva sadržana su u 22 sveska novog izdanja *Europäische Stammtafeln* (Schwennicke, 1980). U ovom izdanju, koje nije ograničeno samo na srednji vijek, u pravilu nema podataka o brojnim gradskim patricijskim rodovima, a plemstvo iz južne, istočne i jugoistočne Europe – o kojemu u državama toga područja postoji veći broj povijesnih i genealoških djela – vrlo je slabo zastupljeno. U Hrvatskoj je objavljeno više studija o srednjovjekovnim plemićkim rodovima, a na temelju sačuvane građe iz tog razdoblja sustavno su rekonstruirane genealogije plemstva gradova Dubrovnika (Mahnken, 1960) i Trogira (Andreis, 2002a). Rodovi trogirskog plemstva također su sustavno obrađeni i u kasnijem razdoblju, do kraja prve austrijske uprave u Dalmaciji god. 1805. (Andreis, 2006).

MATERIJALI I METODE

Zapisnici plemićkih vijeća jedini su neposredni izvori koji omogućuju egzaktno praćenje svih njihovih članova. U njima su zabilježena sva primanja (agregacije i uvođenja), ali također i isključivanja iz Vijeća, čime dio potomaka isključenog plemića može izgubiti nasljedno pravo uvođenja u Vijeće. Zapisnici su dodatna potvrda genealoškim istraživanjima, no oni uglavnom nisu sačuvani u kontinuitetu, a među sačuvanim fragmentima rijetko se nalazi i poimenični popis svih vijećnika. Prisutni su vijećnici redovito iskazani brojem te se na temelju takvih zapisnika može rekonstruirati samo djelomični sastav Vijeća, tj. onih vijećnika koji su predloženi ili imenovani na pojedine dužnosti, te vijećnika koji su na pojedinim sjednicama agregirani ili uvedeni u Vijeće. Sačuvani su zapisnici Vijeća iz razdoblja 1470.–1481. (Pederin, 1987), zatim iz razdoblja 1586.–1601. (DAS, 1), 1629.–1640. (DAS, 2) te 1662.–1688. (AHAZU, 1).

Uz zapisnike Vijeća, *općinski arhivi* (Državni arhiv u Zadru, Arhiv Trogira) su jedan o temeljnih izvora za povijest stanovništva, posebice plemstva. Iako samo djelomično sačuvan od god. 1263., trogirski je arhiv vrlo opsežan; veći dio građe iz 13. stoljeća i početka 14. stoljeća objavljen je: općinski spisi iz razdoblja 1263.–1273., 1274.–1294. te sudbeni spisi iz razdoblja 1266.–1299. i 1310.–1331.³ Najvažniji dijelovi općinskih arhiva za genealoška istraživanja jesu *oporuke* (u Arhivu Trogira sačuvano je više od 6.100 oporuka), zatim bilježnički spisi (u kojima se nalaze npr. i vjenčani ugovori) i građanske parnice zbog nasljedstva koje – kao dokazni materijal – često sadrže odgovarajuće oporuke predaka, katkad i uz shematski prikaz srodstva suprotstavljenih stranaka.

Sačuvani *popisi birača rektora crkve Sv. Barbare* iz god. 1494., te posebice iz god. 1551. i 1570. također su važni genealoški izvor za povijest dalmatinskoga plemstva (Andreis, 2002b). U ovom su izvoru među više od 1.000 birača navedeni plemići

³ Popis objavljene građe nalazi se na str. 9, bilješke 12–25 u bibliografskoj jedinici (Andreis, 2006).

u Rabu, Zadru, Šibeniku, Trogiru, Splitu, Poljicima, Omišu, Braču, Hvaru i Korčuli, te njihovi izvanbračni potomci i pripadnici građanskih obitelji koji po ženskoj lozi potječu od osnivača – trogirskih plemića.

Matične knjige najprecizniji su izvor vitalnih podataka o stanovništvu. Iako su u nekim župama postojale već početkom 16. stoljeća (npr. u Hvaru od god. 1516.), katolička je crkva uvela obvezatno vođenje matica krštenih i vjenčanih na Tridentskom saboru (1545.–1563.), što je Mletačka Republika prihvatila već god. 1564. S obzirom da su plemići raznih dalmatinskih komuna povezani brojnim bračnim vezama, prilikom istraživanja trogirskog plemstva pregledane su i matice drugih dalmatinskih gradova (Splita, Šibenika, Zadra, Hvara, Omiša), otoka Brača te Kaštela, gdje su neki trogirski plemići i stalno živjeli. Na taj su način vitalni podaci trogirskog plemstva znatno upotpunjeni.⁴

Uz rekonstrukciju rodbinskih veza temeljno je obilježje genealoških istraživanja utvrđivanje vitalnih podataka (datumi i mjesta rođenja, vjenčanja i smrti), kojim rodoslovlja poprimaju odgovarajuću vremensku (biološku) i prostornu dimenziju. Oni se u pravilu sustavno bilježe tek od druge polovice 16. stoljeća (nakon Tridentskoga koncila) u odgovarajućim matičnim knjigama krštenih, vjenčanih i umrlih, te precizni podaci o datumu rođenja/krštenja trogirskih plemića prije god. 1569. najčešće ne postoje. O njihovoj približnoj vrijednosti na razini godine može se zaključiti posredno na temelju niza izvora kao što su npr. uvođenje plemića u Veliko vijeće (punoljetnost), podaci iz oporuka ili npr. popisi birača patrona crkve Sv. Barbare u kojima se za pojedine osobe navodi jesu li maloljetne ili punoljetne itd. Jedini do sada poznati zapis datuma rođenja iz srednjovjekovnog razdoblja potječe iz ljetopisa Pavla Pavlovića, u kojem je naveden datum rođenja njegova sina, nepoznatog imena: *[1371.] Die 7. mensis aprilis natus fuit filius meus* (Šišić, 1904).

Definiranje godine rođenja na temelju zabilježene starosne dobi u nekom određenom trenutku (najčešće prilikom smrti) također nije precizni pokazatelj životnog vijeka dotične osobe sve do početka 20. stoljeća, kada preciznost podataka postaje znatno veća. Pregledom nekoliko desetaka tisuća upisa u matičnim knjigama od 17. do 19. stoljeća i bez detaljne genealoške analize (koja precizno identificira pojedince) primjećuje se iznimno veliki broj zapisa životne dobi čija je zadnja znamenka "0" ili "5". Ovi zapisi nisu vjerodostojni jer ljudi, dakako, ne umiru pretežito u 60, 65, 70, 75, 80 itd. godini, a utvrđeni identitet svakoga pokojnika nerijetko pokazuje da su dotične osobe i više od 10 godina starije ili mlađe od zabilježene dobi.

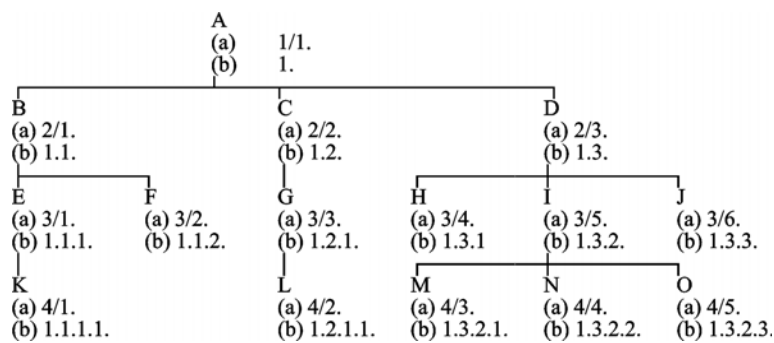
Genealogije pojedinih rodova sastavljene su računalnom obradom genealoške baze podataka dalmatinskoga plemstva.⁵ Rezultati genealoških istraživanja predaka

4 Popis korištenih matica nalazi se na str. 22–23, bilješke 75–79 u bibliografskoj jedinici (Andreis, 2006).

5 Baza podataka dalmatinskoga plemstva sadrži vitalne podatke trogirskoga plemstva, plemstva drugih gradova koji su sklopili brak(ove), mletačkoga državnoga plemstva te dijela građanskih rodova koji su

(ascendenata) ili potomaka (descendenata) određene osobe tradicionalno se prikazuju kao rodoslovlja u obliku stabla (*arbor*). Rodoslovna stabla plemićkih rodova nerijetko su formata zidnih slika ili papira velikih dimenzija. Razvoj suvremenih računalnih tehnika omogućio je i elektronički oblik rodoslovlja, a u tiskanoj verziji tablice potomaka, kao rezultat analize genealoških baza podataka s pomoću odgovarajućih računalnih programa,⁶ najčešće se prikazuju na dva načina. Među njima je tip (a) uporabljen u prikazu trogirskoga plemstva u srednjem vijeku (Andreis, 2002a), a s pomoću tipa (b) prikazane su genealogije rodova u razdoblju do god. 1805. (Andreis, 2006). U računalnom ispisu generacije slijede od lijeva na desno, a osobe unutar iste generacije odozgo prema dolje. To je ekvivalent klasičnom načinu prikazivanja, u kojemu generacije slijede odozgo prema dolje, a osobe unutar iste generacije slijeva na desno, pri čemu su u slučaju (a) osobe definirane rednim brojem generacije (1/x, 2/x, 3/x itd.) i rednim brojem osobe na dotičnoj generaciji (x/1, x/2, x/3 itd.) a u slučaju (b) grupom rednih brojeva određenih prema redosljedu potomstva muških članova roda počevši od rodonačelnika (npr. 1.2.4. označava četvrto dijete drugoga sina rodonačelnika, a 1.3.2. označava drugo dijete trećega sina rodonačelnika).

Klasični način prikazivanja rodoslovlja i genealoški sustavi identifikacije (a) i (b) prikazani su u Tablici 1. na modelu rodoslovlja potomaka osobe "A": tri sina ("B"–"D"), šest unuka ("E"–"J") i pet praunuka ("K"–"O").

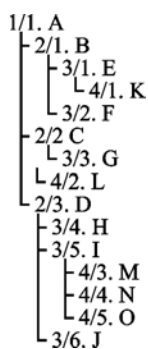

Sl. 1: Klasični način prikazivanja rodoslovlja.

Fig. 1: Classic family tree presentation.

kasnije stekli plemićki naslov (oko 8.000 brakova). Temeljena je na podacima iz matičnih knjiga i arhivske građe te omogućuje rekonstrukciju genealogija većeg dijela splitskih, šibenskih, zadarskih, bračkih, omiških i hvarskih plemićkih rodova.

6 Baze podataka i odgovarajući programi izrađeni su u softveru tipa dBase (dBASE III+, dBASE IV, Microsoft Visual FoxPro); ispis rodoslovlja je u formatu "txt".

Sl. 2: Prikaz rodoslovlja s pomoću genealoških računalnih programa – tip (a).

Fig. 2: Family tree prepared by genealogic computer programme – type (a).

1. A
 1.1. B
 1.1.1. E
 1.1.1.1. K
 1.1.2. F
 1.2. C
 1.2.1. G
 1.2.1.1. L
 1.3. D
 1.3.1. H
 1.3.2. I
 1.3.2.1. M
 1.3.2.2. N
 1.3.2.3. O
 1.3.3. J

Sl. 3: Prikaz rodoslovlja s pomoću genealoških računalnih programa – tip (b).

Fig. 3: Family tree prepared by genealogic computer programme – type (b).

U rodoslovnim su tablicama zbog preglednosti navedene samo godine pojedinih vitalnih događaja, odnosno godine kada se osoba posljednji put spominje kao živa ili prvi put kao pokojna.⁷ No, treba napomenuti da nije jednostavno doći do svih vitalnih podataka pripadnika pojedinih rodova i njihovih bračnih drugova, te se većina objavljenih genealogija stalno dopunjava. Tome su najčešći razlozi relativno veliki broj vojnih časnika među pripadnicima plemićkih rodova, koji su sa svojim

7 Neke specijalizirane periodičke publikacije koje objavljuju plemićka rodoslovlja, primjerice *Genealogisches Handbuch des Adels*, donose datume i mjesta rođenja, vjenčanja i smrti te sva krsna imena kako pripadnika pojedinih rodova, tako i njihovih bračnih drugova (također su navedena imena očeva i djevojačka prezimena majki bračnih drugova). Ovakav način prikaza daje potpune informacije, no zahtjeva znatno više prostora.

obiteljima često mijenjali mjesto stalnog boravka, te udaje žena za osobe koje žive u brojnim naseljima na području Dalmacije i Italije. Primjerice, trogirski građanka, ugarsko-hrvatska i ninska plemkinja Ivana Buffalis udala se god. 1768. u Postirama za bračkog plemića Stjepana Matulića, te se zatim kao udovica god. 1800. također u Postirama preudala za bračkog pučanina Josipa Krinfokaja iz Donjeg Humca, gdje su supružnici vjerojatno i umrli, no matične knjige iz tog razdoblja nisu sačuvane.

Posljedica nasljeđivanja osobnih imena pojava je da istovremeno živi više osoba istog imena i prezimena, katkad i istog očeva imena. U tim se slučajevima za jednoznačnu identifikaciju pojedinaca rabi: (a) ime očeva oca, (b) osobni nadimak ili nadimak grane roda ili (c) pridjevak "Stariji" i "Mlađi". Uporaba djedova imena relativno je česta u srednjovjekovnom razdoblju, kada prezimena još nisu potpuno formirana, a od 16. stoljeća najčešće se rabe druga dva načina identifikacije. Ponavljanje osobnih imena u višestoljetnom razdoblju rezultira većim brojem nositelja istog imena koji su u rodoslovljima plemićkih obitelji često dodatno identificiraju rednim brojem. Identifikacija s pomoću imena i rednog broja uobičajena je u kronotaksama papa, suverena europskih nasljednih monarhija i biskupa, no načelo dodjeljivanja rednog broja razlikuje se od načela u kronotaksi npr. mletačkih duždeva, gdje se redni brojevi ne odnose samo na osobno ime, već na osobno ime i prezime (npr. Giovanni Corner I., odnosno Giovanni I. Corner, nije prvi mletački dužd imena Giovanni, nego prvi dužd toga imena iz roda Corner). Identifikacija s pomoću imena i rednoga broja česta je u rodoslovljima visokoga plemstva Njemačke i Austrije, gdje svi potomci jedne osobe imaju isti plemićki naslov, no u slučaju plemićkog naslova temeljenog na majoratu (kada postoji samo jedan nositelj određenog plemićkog naslova) osobe se u pravilu identificiraju prema rednom broju nositelja naslova (primjerice 8. vojvoda ili 6. grof kod britanskih, španjolskih i talijanskih plemićkih naslova).

U rodoslovljima hrvatskih plemićkih rodova pridruživanje rednog broja osobnom imenu najčešće se rabi pri identifikaciji pripadnika srednjovjekovnih velikaških rodova i rodova visokog plemstva. Iako se ovim načinom pojedine osobe najpreciznije identificiraju, njegov je temeljni nedostatak nepreciznost u srednjovjekovnom razdoblju. Istraživači su, ovisno o tada dostupnim podacima, različito numerirali pojedine osobe te se u genealogijama koje obuhvaćaju razdoblje srednjeg vijeka često pojavljuju dvostruke i višestruke numeracije istih osoba. Među brojnim primjerima te pojave jest i suvremeno rodoslovlje francuske plemićke obitelji Lusignan (čiji su pripadnici bili kraljevi Jeruzalema i nasljedni kraljevi Cipra), u kojemu je zabilježen specifični način "renumeracije" nakon otkrića novih podataka. Naime, ovom je rodu svojstveno nasljeđivanje osobnog imena Hugues, koje se u izravnoj liniji pojavljuje tijekom više od deset generacija te je u starijim genealogijama (Stokvis, 1966, II, 102) Hugues IX. (+ poslije 1206.) definiran kao sin Huguesa VIII., zabilježenog god. 1165. Međutim, novija su istraživanja utvrdila da je spomenuti Hugues IX. (+1219.) unuk Huguesa VIII. (+1173.), odnosno sin do tada nepoznatog Huguesa, koji je umro

prije god. 1169. (za vrijeme očeva života). Da bi se izbjegla dvostruka numeracija ili renumeracija sustava identifikacije, prema kojemu je Hugues IX. u povijesnim i genealoškim izvorima više stoljeća jednoznačno identificiran, "novi" Hugues u suvremenoj genealogiji nema pridružen redni broj (LM, 1998), no pojedini ga autori navode kao Hugues VIIIa.

U genealogiji dalmatinskoga gradskoga plemstva pridruživanje rednog broja osobnom imenu nije uobičajeno te je među rijetkim primjerima prikaz izravne linije zadarskoga plemićkoga roda Ferra, koji navodi sljedeće osobe: Zoil I. (oko 1380.) – Ivan Jakov – Zoil II. – Filip I. – Zoil III. – Filip II. itd. (Heyer von Rosenfeld, 1873, 43). Međutim, genealoška baza podataka dalmatinskoga plemstva potvrđuje postojanje Zoila Ferre zabilježenog u razdoblju 1317.–1346. (+ prije 1353.), koji se također navodi i u Hrvatskom biografskom leksikonu (definiran kao Zoil I. uz napomenu da je Zoil I. prema Heyer von Rosenfeldu identičan s Zoilom II. u HBL, 1998, 180), no identifikacija ostalih osoba, npr. Jakov II., Jakov III., Jakov IV., Zoil III., Zoil IV. itd. otvara mogućnosti za dodatnu renumeraciju. Naime, nakon objavljivanja registra zadarskih srednjovjekovnih građanskih parnica (Ravančić, 2001) i popisa birača rektora crkve Sv. Barbare u Trogiru dostupni su novi podaci o pojedinim osobama (ponajviše o rano preminuloj djeci) koji zahtijevaju renumeraciju postojećih genealogija. Iako će promjeni pridruženog rednog broja zasigurno doprinijeti i novi podaci iz brojnih oporuka, u kojima su također zabilježene osobe koje do sada nisu bile poznate, bitni je problem ovog pristupa i procjena godine rođenja u srednjovjekovnom razdoblju, koja je temelj dodjeljivanja rednog broja u nesuverenih plemićkih rodova. Naime, godina prve pojave dvaju suvremenika istog imena i roda u nedovoljno sačuvanim pisanim izvorima ne podrazumijeva da je ranije zabilježena osoba ujedno i starija, odnosno da bi trebala imati niži redni broj.

Navedeni razlozi pokazuju da metoda pridruživanja rednog broja pripadnicima dalmatinskoga gradskoga plemstva nije prikladna, jer ono još nije sustavno obrađeno. Redni bi brojevi daljnjim istraživanjima zasigurno bili podložni renumeraciji, ovisno o novim izvorima (posebice iz srednjovjekovnog razdoblja), pri čemu bi temeljni cilj ovog pristupa – jednoznačno [i konačno] identificiranje osoba – rezultirao različitim verzijama pojedinih autora u kojima bi npr. Augustin VIII., Augustin IX. ili Augustin X. u rodu Casotti mogli biti iste osobe, ovisno o dostupnim podacima i pristupu pridruživanja rednoga broja. Naime, potrebno je definirati pridružuju li se redni brojevi svim pripadnicima roda, samo djeci rođenoj u zakonitom braku plemića, ili i osobama ozakonjenim naknadno sklopljenim brakom, u skladu s tada važećim odredbama trogirskog statuta. Nadalje, također se postavlja pitanje kako riješiti problem djece koja su rođena prije sklapanja braka, a o kojoj nema preciznog podatka jesu li umrla prije ili nakon sklapanja braka itd.

REZULTATI I DISKUSIJA

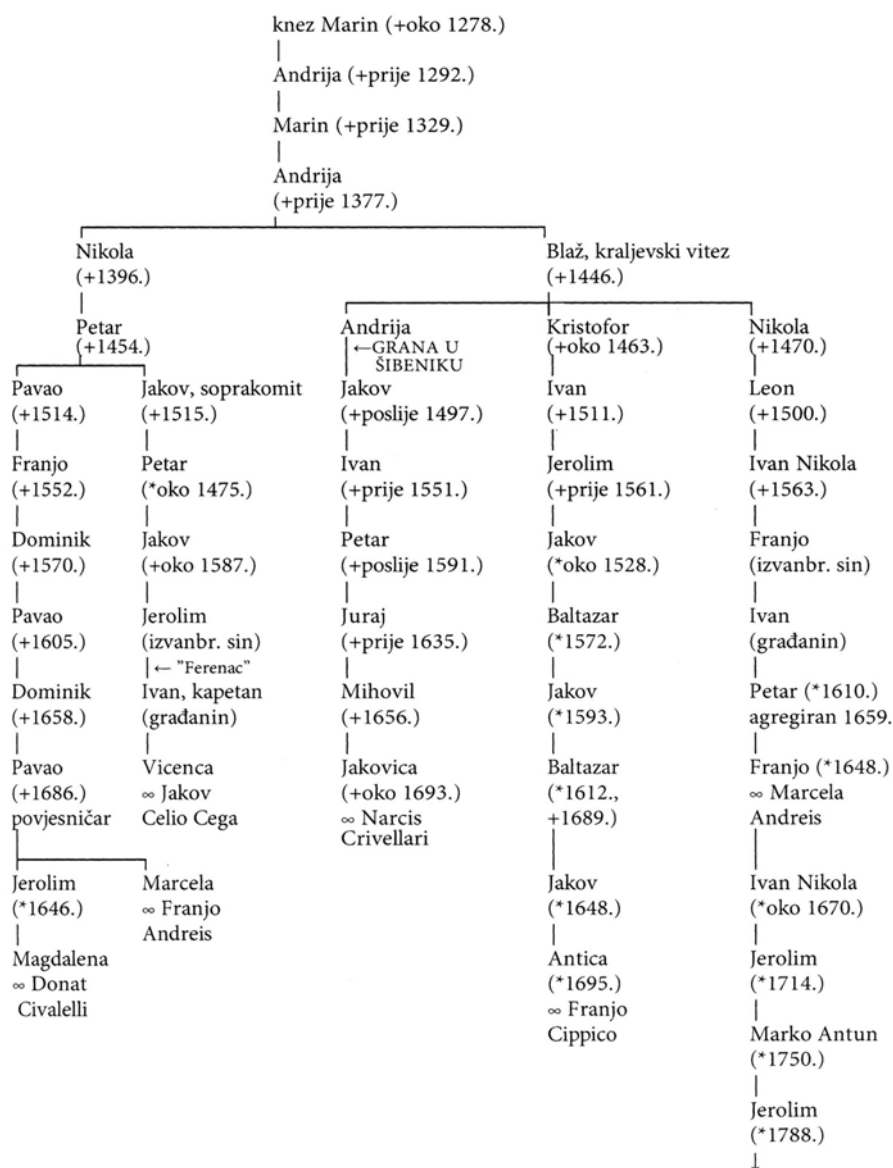
Kritička analiza grbovnika, rodoslovlja i eniklopedijsko-biografskih priručnika

Obiteljske genealogije i predaje o podrijetlu nerijetko su izmišljene, kako rodova europskih suverena, bogatih i utjecajnih plemića ili građana, tako i dalmatinskih građanskih i plemićkih rodova. U njima se određene obiteljske veze – najčešće one kojima je dotični rodbinski povezan s kraljevskim/carskim rodovima, srednjovjekovnim svecima i blaženicima, rimskim patricijskim rodovima, te u nekim slučajevima i biblijskim osobama – na temelju sačuvanih izvora danas ne mogu potvrditi. S obzirom na navedene probleme identifikacije osoba u srednjem vijeku, te na relativno mali broj sačuvanih izvora iz toga razdoblja, navedeni podaci u takvim rodoslovljima najčešće su ujedno i jedini dostupni, te ih se ne može provjeriti u drugim izvorima.

U krivotvorenim genealogijama, koje u pravilu sežu u 13. ili 14. stoljeće, navode se npr. brakovi predaka s kneževima Šubićima (Buffalis, Dojmi) ili kneževima (*conti*) Kotromanićima (Jura). Podrijetlo roda često se izvodi iz Rima, Bosne, ali i od poljičkih kneževa (npr. Nutrizio) ili od engleske vojvodske obitelji Seymour (Kre-ljutić/dalle Ale). Dio tih rodoslovlja osobno je izradio ili prepisao spomenuti trogirski bilježnik Jerolim Buffalis.

Bitna obilježja ovakvih rodoslovlja pokazuje objavljeni shematski prikaz prvih pet generacija roda Andreis na temelju podataka iz izvornog Buffalisova grbovnika (BASD, 1896, 158). Uz pripadnike prve tri generacije navedene su sljedeće godine: *Amblasio de Cernotta* (1079.), *Cernotta* (1083.), *Marc-Amblasio* (1094.). Takav tip prikaza – koji kod pojedinih osoba također i izostavlja naznaku bilo kakve godine – zbog objektivnih se razloga vrlo često primjenjuje u srednjovjekovnim genealogijama, a u sačuvanim izvorima ne može se provjeriti niti jedan od navedenih podataka. Budući da je namjera prikazanog rodoslovlja bila "dokazati" da su preci Andreisa živjeli u vrijeme kralja Zvonimira (1075.–1090.), uz "rodonačelnika" Amblazija zabilježena je godina 1079.

Prikrivanjem procijenjenih približnih godina rođenja i smrti, na prvi pogled teško je uočiti moguću biološku nestvarnost ovakvih, često krivotvorenih rodoslovlja. Međutim, u vlastitom, dijelom izmišljenom rodoslovlju u srednjovjekovnom razdoblju, Buffalis je primijenio drugi pristup: on navodi točne godine rođenja osoba od god. 1064., te datume od 14. lipnja 1152., koji se, dakako, ne mogu provjeriti (Andreis, 2001). Time se stječe dojam preciznosti i vjerodostojnosti podataka koji su na taj način prikazani zaista biološko-kronološki i mogući, no najčešće nisu realni (podatke iz ovakvih rodoslovlja obično se ne može potvrditi u drugim izvorima).

Sl. 4: Shematski prikaz genealogije roda Andreis.
 Fig. 4: Genealogic chart of the Andreis family.

Među primjerima očito izmišljenog rodoslovlja, u kojemu vitalni podaci pojedinih osoba nisu u skladu s podacima iz matičnih knjiga 16. i 17. stoljeća, jest obiteljsko stablo roda Grazio.⁸ Usporedba prvih četrnaest generacija navodne izravne linije prema obiteljskom rodoslovlju s podacima iz matičnih knjiga pokazuje da je razlika u godinama rođenja sve veća u starijim generacijama. Tako npr. u jedanaestoj generaciji iznosi 26 godina, u desetoj oko 32 godine, a u devetoj generaciji oko 42 godine. Kako je pripadnik devete generacije (Bartol) biološki stariji od svog navodnog oca u izmišljenom rodoslovlju, postojanje prvih osam generacija upitno je, kao i odgovarajuća verzija o navodnom podrijetlu roda Grazio (Andreis, 2006, 32–33).

Sačuvana verzija rodoslovlja Dojmi de Lupis sadrži dvadeset generacija⁹ te je zasigurno temeljena na Buffalisovoj genealogiji učinjenoj u drugoj polovici 18. stoljeća. Ovo rodoslovlje, kao i ono Buffalisova roda, sadrži niz netočnih podataka posebice u razdoblju srednjeg vijeka. Rodonačelnik roda osoba je imenom Dujam – "*Domnius Dojmi 1200 Nobilis Traguriensis*" – no, ovo se "prezime" ne susreće u trogirskim vrelima, a genealoškom analizom srednjovjekovnog patricijata također se ne može potvrditi ni postojanje "trogirskih plemića" Nikole Dujmova (1235.–1263.) i njegova navodnog sina Petra Nikole Dujmova (1263.). Upitne su dvije bračne veze s knezovima Šubićima bibriskim, splitsko i bračko plemstvo te postojanje prvih deset generacija u cijelosti (Andreis, 2006, 29–31).

Tijekom 18. stoljeća sve veći broj obitelji nastoji dobiti priznanje plemstva od mletačkih vlasti temeljem krivotvorenih isprava i rodoslovlja, u čemu katkad i uspjevaju, kao npr. rodovi Nutrizio iz Trogira i Ostojići iz Staroga Grada (Granić, 1992, 196). Među ispravama koje se drže falsifikatima jest i povelja kralja Ludovika iz god. 1377., kojom Dujmu Martinovom Buffalisu dodjeljuje naslov palatinskoga grofa (CD, 1934, 327).

Dalmatinski su plemići rabili različite verzije grbova. Sačuvani kameni grbovi plemstva iz 14. i 15. stoljeća nisu podlijegali heraldičkim pravilima, a gradska Vijeća i mletačke vlasti prilikom nobilitacije nisu određivale i obiteljski grb, kao što je bilo pravilo u dijelovima Hrvatske pod hrvatsko-ugarskim kraljevima. Ako štit grba nije isključivo geometrijski podijeljen, naravni likovi u grbovima i prezime roda nerijetko su povezani, no ne može se uvijek utvrditi je li prezime motivirano grbom ili je grb motiviran prezimenom. Jedan od najstarijih potvrđenih primjera povezanosti grba i prezimena odnosi se na izumrli rod Chiudi, čiji se štit grba sastoji od dva ključa. Pojava ključa u štitu upućuje na njegovu moguću motiviranost službom rizničara (*claudio* = zaključati), koju su obnašali pripadnici roda u 13. stoljeću. Iako je objašnjenje prezimena moguće također i tjelesnim nedostatkom (*claudus* = hrom), ono je zasigurno patronim osobnog imena Klaudij/Čude (*Claudius*), čiji su sinovi ujedno bili i rizničari.

8 Kopija rodoslovlja nalazi se u Muzeju grada Trogira.

9 Obiteljsko stablo porodice Dojmi (kopija se nalazi u Muzeju grada Trogira).

Sličnost ili istovjetnost nekoliko desetaka tisuća europskih grbova, te moguća "značenja" pojedinih prezimena ili njihovih verzija na različitim jezicima (najčešće grčkom ili latinskom) dodatno su "potkrijepili" krivotvorene obiteljske povijesti. Grbovi koji izravno opisuju "značenje" prezimena vrlo su česti, pa je tako npr. dubrovački rod Pecorario u grbu imao ovcu (tal. *pecora*), a Ragnina tri pauka, koji vezuju ime roda uz "ragna", paučina (lat. *aranea*) (Janeković-Römer, 1999, 332–333). U štitu grba trogirskog roda Stafileo/Štafilic nalazi se grozd (grč. *staphile*), koji je povezan s izmišljenom obiteljskom predajom o njihovom plemićkom podrijetlu iz Krete i primanju u trogirsko Vijeće: "Na grčkom jeziku rieč *staphile*" znači grozd groždja, pak ako se uzme u obzir da na obiteljskom Stafileoovom grbu ima lozova grana sa dva lista i o grani viseći grozd, postaje nam jasno koliko grčko porijeklo, toliko i sama proveniencia prezimena Stafileo" (Pera, 1997, 16). Međutim, genealoška istraživanja trogirskoga stanovništva u 15. stoljeću jasno su potvrdila da je riječ o potomcima postolara Stjepana Prvšića rečenog Stafilije (*Stephanus Perfisich dictus Stafilia caligarius*), koji su njegov nadimak preuzeli kao predložak za prezime. Nadalje, iako se u štitu grba roda Dragazzo nalazi zmaj, ovu činjenicu ne treba povezivati s latinskom riječi *draco* = zmaj. Naime, unatoč sličnosti po zvučnosti, prezime roda motivirano je osobnim imenom mesara Dragača iz 15. stoljeća (*Dragatius Bositcouich becharius*).

Treba napomenuti da počevši od 13. stoljeća, kada sve veći broj sačuvanih dokumenata omogućuje genealoško praćenje obitelji i rodova, trogirski plemići imaju grčka, romanska, svetačka i narodna imena, koja su ženidbenim vezama putem uobičajenog načina nasljeđivanja došla u mnoge obitelji. Stoga romanska i slavenska imena, koja se nerijetko generacijski smjenjuju, u to vrijeme nisu pokazatelj etničke pripadnosti pojedinaca, nego su najčešće posljedica načina nasljeđivanja osobnih imena gradskog i doseljenog stanovništva različitoga podrijetla. Primjerice trogirski plemić iz roda Vitturi – slavenskog imena Držimir – starijem je sinu nadjenuo ime Totila (prema gotškome vladaru), a mlađem romansko ime Salingvera; Držimirovi unuci imaju pak svetačka imena Jakov i Grgur.

Isto tako sustavna genealoška analiza srednjovjekovnoga patricijata Trogira, Zadra i Splita utvrdila je da su rodovi definiranog prezimena Ciprianis (de Ciprianis) u ova dva grada različitog podrijetla, ali da je njihovo prezime istog postanja, tj. motivirano je osobnim imenom Ciprijan. Patronim zadarskog plemićkog roda motiviran je Ciprijanom Bartola Dominikova (+ oko 1314.), patronim splitskoga plemićkog roda motiviran je Ciprijanom Petra Leonardova (+ poslije 1311.), a postojanje trogirskog roda Ciprianis nije potvrđeno, tj. u srednjovjekovnom razdoblju svi su potomci nekoliko trogirskih plemića imenom Ciprijan bilježeni isključivo s pomoću filijacije. Međutim, u Hrvatskom biografskom leksikonu (HBL) pod natuknicom "Ciprianis" definirana je "plemićka obitelj, koja se javlja u dokumentima s kraja XII st. u Zadru, Trogiru i Splitu" (HBL, 1989, 686–687), iako su to tri različita roda u tri dalmatinska grada.

U enciklopedijama i biografskim leksikonima plemićki su rodovi vrlo često zasebne biografske jedinice, čije je rodoslovlje nerijetko prikazano u "narrativnom" obliku. No, relativno veliki broj izvanbračne djece plemića, posebice u 16. i 17. stoljeću, uzrok je postojanju istoimenih plemićkih i građanskih/obrtničkih grana gotovo svih plemićkih rodova. Stoga se zbog nedosljednog naslovljavanja pojedinaca u pojedinim izvorima ne može utvrditi je li riječ o plemiću ili građaninu, kao npr. u natuknicama u HBL-u koje se odnose na trogirski rod Andreis. Uz ninskog biskupa Franju (1602.–1667.) zabilježeno je: "Potječe iz plemićke trogirske obitelji. Otac mu je bio Ivan, majka Marija Katarina, a braća Jeronim i Ivan Nikola" (HBL, 1983, 115). Međutim, biskupov otac Ivan sin je Franje, izvanbračnog sina trogirskoga plemića Ivana Nikole Andreisa, koji prema trogirskom statutu nije mogao biti uveden u Vijeće. Njegov brat, korčulanski biskup Jerolim (1612.–1673.), također nije trogirski plemić. U leksikonu se navode i podaci o hvarskom i trogirskom biskupu Ivanu Andreisu: "(Trogir, 1611 – Trogir, 28. VI. 1681). Pripadnik plemićke trogirske obitelji, nećak korčulanskog biskupa Jeronima (1612.–1673.) i brata mu ninskog biskupa Franje Andreisa (1602.–1667.)" (HBL, 1983, 119–120). Dakako da Ivan, koji je prema navedenim podacima rođen god. 1611., ne može biti nećak spomenutih biskupa, odnosno unuk Ivana Andreisa (+1630.), koji je bračni ugovor sklopio 6. veljače 1599. Budući da se na temelju biskupove oporuke iz god. 1681. (DAZ, 2) može utvrditi samo genealoški podatak da je imao sestru Jelenu, očito je riječ o djeci trogirskoga zlatara Krstitelja Andreisa: Ivanu, krštenom 22. listopada 1612. i Jelenu, krštenoj 7. rujna 1614. No, biskupova oca majstora Krstitelja (*oko 1573., +1646.) ne može se genealoški identificirati kao brata korčulanskoga i ninskoga biskupa (on je vjerojatno sin ili potomak nekog trogirskog plemića iz roda Andreis, no u brojnim sačuvanim oporukama pripadnika roda Andreis on se ne spominje).

Identifikacija pripadnika gradskog plemstva u srednjem vijeku

U prvom sačuvanom popisu članova trogirskoga Velikog vijeća god. 1284. (CD, 1906, 503) sve su osobe navedene sustavom filijacije, ponekad i različitom grafijom (npr. *Strechia* kao vijećnik i *Serbella Desse* kao blagajnik ista su osoba), te njihovu pripadnost pojedinom rodu nije moguće precizno utvrditi. Primjerice, pomoću genealoške analize određena je rodovska pripadnost sljedećih vijećnika: *Gausinnia Marini* = Gavžinja Andreis, *Thomas Janniche* = Toma Casotti, *Marinus Bertanni* = Marin Cippico, *Petrus Valentini* = Petar Lucio itd. U sljedećem sačuvanom popisu iz god. 1322. (MSHSM, 1868, 340) vijećnici su također zabilježeni sustavom filijacije, te su genealoškom analizom identificirani npr. *Petracha Stefani* = Petar Cega, *Matheus Glodii* = Mate Chiudi, *Federicus dom. Mathei* = Fridrik Lucio, *Jacobus Danielis* = Jakov Vitturi itd. I u posljednjem, dakako nepotpunom, popisu vijećnika neposredno prije zatvaranja Vijeća iz god. 1339. (CD, 1912, 487) također se bez

prethodne genealoške analize ne može utvrditi da npr. *Nicola Simonis* pripada rodu Andreis, *Michael Stephani* rodu Cega, *Antonius Doymi* rodu Domišić, *Gregorius Matei* rodu Lucio, *Marcus Georgii* rodu Mišković, *Dobrolus Matei* rodu Quarco te *Gregorius Salinguerre* rodu Vitturi.

Ovi popisi, kao i objavljeni popisi zadarskih plemića iz god 1283. (Alačević, 1889), koji je zatim obrađen uz različito čitanje izvornika (Jelić, 1901), upozoravaju na probleme čitanja brojnih antroponima, čija je preciznost od ključne važnosti pri identifikaciji svake osobe, odnosno rekonstrukciji rodoslovlja koja definiraju plemićke rodove. Brojni primjeri različitih verzija čitanja istog izvornika navedeni su prilikom identifikacije trogirskih plemića u srednjem vijeku. Također je upozoreno i na suvremenim pravopisom pisanje srednjovjekovnih osobnih imena zabilježenih u izvornoj građi latinskim pismom, koja brojni autori čitaju i pišu na različite načine. Tako je npr. ispravno čitanje zapisa *Dirsemirus*, *Dersemirus*, *Dersimirus*, *Dragomerus*, *Dersdemir*, *Dresemirus*, *Dresimirus*, *Drigimerus*, *Drugimerus* i *Drusimirus* – Držimir, a ne Držemir, Družimir, Družimir ili sl. (riječ je vokalnom "r") (Andreis, 2002a).

Potomci plemića po muškoj lozi tijekom vremena poprimili su prezimena s pomoću kojih se identificiraju kao pripadnici istog roda, no prezimena se formiraju znatno kasnije od pojave prvih poznatih pripadnika roda, posebice za plemićke rodove čije se genealogije u Dalmaciji najčešće mogu pratiti od 13. stoljeća. Stoga je temeljni problem pri istraživanju plemstva u srednjovjekovnom razdoblju upravo nepostojanje prezimena, s pomoću kojih se pojedini rodovi mogu definirati. Pri rješavanju ovog problema prihvaćen je uobičajeni pristup koji precima pojedinih rodova i u vrijeme dok još nisu imali prezime pripisuje isto prezime. Rodovi koji su izumrli bez formiranog prezimena definirani su osobnim imenom (npr. "Ciprijan" i "Kallende") ili nadimkom rodonačelnika (npr. "Kokot", "Krnja" ili "Ploča"). Ova "prezimana", naznačena navodnim znakovima, potrebna su da bi se identificirali i sistematizirali svi plemićki rodovi. Također je moguće da su neki "rodovi" nedefiniranog prezimena zapravo grane nekog drugog roda, no zbog nedostatka odgovarajućih izvora to se nije moglo utvrditi. Njihovo "prezime" definirano je kao nominativ osobnog imena ili nadimka, tj. nije izveden mogući oblik prezimena koji bi rod mogao imati (od oblika "Ciprijan" mogući su npr. oblici Ciprianis, Ciprijanić, Ciprijančić, Ciprijanović itd.), kao u slučaju izumrlih europskih srednjovjekovnih vladarskih dinastija (npr. Karlovići ili Karolinzi prema osobnom imenu *Carolus*). No, neki autori, kao npr. N. Klaić, bez prehodne genealoške analize stvaraju pojedina prezimena prema vlastitome nahodjenju. Ona je pripadnicima roda Andreis pridružila "prezime" Blažić (prema Blažu Andreisu), a pripadnicima roda Cippico "prezime" Ružić (prema nadimku Ruža), iako se ovi oblici ne susreću ni u izvornoj i objavljenoj građi, a također ni u literaturi (Klaić, 1985).

Najstarija prezimena trogirskih rodova jesu Cega (1264.), Vitturi (1295.), Cippico (1308.) i Casotti (1362.). Sustavna genealoška obrada baze podataka dalmatinskoga

plemstva na primjeru roda Casotti ukazuje na prednost ove metode pri utvrđivanju prezimena patronimičkog postanja. Naime, rod potječe od Kažota koji se spominje god. 1216., a god. 1227. zabilježen je kao sudac. S obzirom da se osobno ime Kažot (hipokoristik romanskog imena *Cassianus*) u ovom rodu nasljeđivalo, kao i činjenicu da je najčešći način osobne identifikacije u srednjem vijeku sustav filijacije, kao prvu potvrdu prezimena u kojoj oblik *de Casotti(s)* nije u funkciji filijacije treba držati zapis iz god. 1362. kada je biskup Nikola Donatov (*Nicolaus Donati*) zabilježen i kao *Nicolaus de Cazottis*.

Neki rodovi poprimaju prezime početkom 15. stoljeća (Andreis, Lucio i Buffalis), a prezime roda Mazzarello formira se tek početkom 16. stoljeća – nakon osam generacija roda, koje su u Trogiru zabilježene isključivo s pomoću filijacije, odnosno tijekom 15. stoljeća često i s nasljednim patronimom "Michaelis" – vjerojatno motivirano izmišljenim podrijetlom iz iste obitelji iz koje je potekao i trogirski biskup Desa "Macarelli", zabilježen god. 1151.

Međutim, kao što je navedeno u popisima vijećnika iz god. 1284., 1322. i 1339., prezimena se ne rabe u sustavu identifikacije. U popisu predstavnika dvije sukobljene strane plemića god. 1395. (CD, 1990, 4–5) samo dva pripadnika roda Casotti (*Donatus Augustini de Casoctis* i *Casoctus de Casoctis*) i Cippcio (*Marinus Petri Cipichi* i *Marcus Petri Cipichi*) zabilježena su imenskom formulom koja sadrži prezime dok su svi ostali plemići zapisani uobičajenim sustavom filijacije (pripadnici roda Vitturi zabilježeni su npr. kao *Dessilus quondam Lampredii*, *Luxa Micacii*, *Marinus quondam Lampredii*, *Micacius quondam Lampredii*, *Micacius Nicolai Micacii*, *Micacius Petri Micacii* i *Nicolaus Petri Micacii*). Međutim, u razdoblju 1470.–1481. svi pripadnici trogirskog Velikog vijeća već su zabilježeni suvremenom imenskom formulom: osobnim imenom, očevim imenom i prezimenom. Izuzetak su dva člana koji pripadaju rodu Domišić; oni su zapisani kao Jakov pok. Dujma Desina i njegov sin kao Ivan Jakova Dujmova.

Pored utvrđivanja rodovske pripadnosti pojedinih osoba ključni problem u razdoblju prije zatvaranja Vijeća jest utvrditi koji su pripadnici pojedinih rodova ujedno bili i članovi Vijeća. Naime, tada su u Vijeće birani i ugledni/imućni građani čiji očevi nisu nužno i sami bili vijećnici, a samo naslovljavanje građana kao *ser* nije izravni dokaz da je dotična osoba ujedno i član Vijeća, odnosno, kasnije i plemić.

Otvorenost Vijeća za prijem novih članova iz građanskih redova ubrzo će u gotovo svim dalmatinskim komunama biti zamijenjena njegovim zatvaranjem po uzoru na Vijeće u Veneciji (tzv. "serrata"), čime su vijećnici postali nasljedni plemići. Svoje Vijeće Korčula zatvara god. 1326., Dubrovnik god. 1332., Hvar i Split god. 1334., Trogir god. 1340. itd. Stoga u statutima većine dalmatinskih komununa iz prve polovice 14. stoljeća postoji odredba prema kojoj članovi Vijeća mogu biti samo sinovi i unuci jednom izabranih vijećnika. Time se izdvaja plemstvo (gradski patricijat, vlastela), odnosno nasljedni stalež koji postaje istovjetan s članstvom u Vijeću.

Sl. 5: Grb trogirске plemićке obitelji Casotti (katedrala Sv. Lovre).
Fig. 5: Coat of arms of the Trogir noble family of Casotti (St. Lawrence Cathedral).

Identifikacija plemićkih naslova u razdoblju od 16. do 19. stoljeća

Državne vlasti u 16. stoljeću sve češće dodjeljuju plemićke naslove. Stvara se novo plemstvo u obnovljenim gradskim Vijećima Nina i Skradina, a u Dalmaciju doseljavaju i plemići iz geografski bližih regija (najčešće iz područja današnje Italije i Grčke). Plemstvo u Dalmaciji 17. i 18. stoljeća različitog je podrijetla i nobiliteta, a na grad Trogir i/ili njegove stanovnike odnosi se nekoliko tipova plemstva. Većina plemića trogirski su plemići, iako plemstvu Trogira pripadaju i obitelji/rodovi koji ne žive u gradu. Isto tako, u gradu žive plemići drugih dalmatinskih gradova/komuna, zatim plemići koji uživaju mletačko državno plemstvo i/ili plemstvo drugih suverenih država, ali i građanske ili obrtničke grane istoimenih plemićkih rodova, koje su katkad i same stekle plemićke naslove u vlastitom ili nekom drugom gradu. Stoga je analiza dalmatinskoga plemstva i plemstva u Dalmaciji, gdje žive plemići i neplemići istog prezimena kao i nositelji različitih plemićkih naslova, moguća isključivo genealoškom analizom brojnih izvora. Shematski prikaz različitih tipova i stupnjeva plemstva nakon 16. stoljeća koji se odnose na grupacije građana i plemića u Trogiru, odnosno trogirske građane i plemiće u drugim naseljima je sljedeći:

1. Plemstvo Trogira

– (a) plemstvo Trogira kao matičnog grada/komune koje uživaju njegovi građani (većina rodova trogirskoga plemstva)

– (b) plemstvo Trogira koje uživaju pripadnici stalnoga stanovništva drugih gradova/komuna (npr. Califfi iz Rovinja i Zadra, Caralipeo iz Omiša, Fondra iz Šibenika i Zadra itd.);

2. Državno plemstvo Venecije (naslov *nobile* ili *conte*) koje uživaju:

– (a) pripadnici domaćega plemstva koji stalno žive u gradu (nije poznata niti jedna dodjela naslova *conte Veneto* trogirskim plemićima stalno nastanjenim u gradu);

– (b) pripadnici domaćega plemstva koji stalno žive u drugim gradovima (npr. *conti* Califfi, Caralipeo i Fondra);

– (c) obitelji koje povremeno (npr. *conti* Dudan u razdoblju 1774.–1793., kada su agregirani i u trogirsko Vijeće ili stalno (npr. *conte* Šimun Nutrizio Grisogono) žive u gradu kao trogirski građani;

3. Plemstvo drugih gradova/komuna koje uživaju trogirski građani (npr. Dragazzo kao plemići Budve, zatim Canali, Casotti i Grazio kao plemići Skradina, Crnice kao plemići Nina i Garagnini kao poljički i omiški plemići prije agregacije u trogirsko plemstvo);

4. Plemstvo drugih državno-pravnih entiteta koje uživaju trogirski građani (npr. Buffalisi kao ugarsko-hrvatski plemići prije agregacije u trogirsko plemstvo i jedna grana roda Cippico čiji su pripadnici i u zapisnicima Vijeća naslovljeni kao *conte*, što vjerojatno odgovara naslovu lateranskoga grofa).

Padom Mletačke Republike god. 1797. Trogir je došao pod austrijsku upravu (1797.–1805.). Nova vlast nije zadirala u plemićka Vijeća gradova te su ona nastavila djelovati sve do uspostave francuske vlasti. Neke su komune u tom razdoblju i dalje primale nove članove u Vijeće, no trogirsko Vijeće nije agregiralo ni jednu novu obitelj. Francuska uprava (1806.–1813.) ukinula je god. 1807. sva staleška tijela u Dalmaciji, no dvadesetih godina 19. stoljeća austrijske su vlasti počele potvrđivati plemićke naslove obiteljima koje su u bivšoj državi imali različite plemićke statuse (gradsko plemstvo ili državno plemstvo s naslovima *nobile* ili *conte*).

Iako su počevši od 16. stoljeća formirana prezimena svih plemićkih rodova, zbog relativno velikog broja izvanbračne djece dalmatinskih plemića, posebice tijekom 16. i 17. stoljeća, isti rodovi (prezimeni) pripadaju različitim društvenim grupacijama. Svi rodovi imaju i svoje građanske grane, koje se nerijetko mogu pratiti i tijekom nekoliko stoljeća. Pripadnici tih grana često su obrtnici ili trgovci koji su kao trogirski građani u arhivskoj građi (notarskim spisima, oporukama, matičnim knjigama) često naslovljeni kao i plemići (*dominus*, *signor*) te se bez sustavne genealoške analize cjelokupnog dalmatinskoga plemstva ne može utvrditi jesu li plemići ili građani, te njihov ispravni nobilitet.

Primjerice, Krstitelj Casotti (1581.–1639.), izvanbračni sin trogirskoga plemića, god. 1628. oženio je šibensku plemkinju Klaru Križančić te se u Šibeniku i nastanio. Njegov unuk, vojni časnik Ivan (*oko 1681., +1743.) agregiran je u plemićko vijeće grada Skradina god. 1727. te je za iznimne zasluge god. 1728. od mletačkog senata primio nasljedni naslov "conte veneto" (Granić, 2002, 191). Stoga ova osoba naslovljena kao *nobile* ili *conte* Ivan Casotti u arhivskoj građi kako Šibenika tako i Trogira ne pripada trogirskome plemstvu, iako većina pripadnika ovoga roda naslovljena kao *nobile* pripada trogirskome gradskom patricijatu.

Ivan Blažev Casotti (1651.–1712.), na sjednici Vijeća 11. prosinca 1685. isključen je iz plemstva zbog odbijanja sudačke dužnosti. Iako su prema odredbi Vijeća on i njegova obitelj trebali biti prognani u Split, Ivan se često spominje u trogirskim izvorima s kraja 17. stoljeća. Budući da trogirskim statutom nije reguliran plemićki status živućih potomaka osobe koja je isključena iz plemstva, nije jasno jesu li istovremeno isključeni i njegovi tada maloljetni sinovi, koji su po rođenju naslijedili plemićki naslov, te kojima je otac bio član Vijeća (u slučaju da su sinovi isključene osobe i sami članovi Vijeća, na njih se ta odredba zasigurno ne bi odnosila). S obzirom da nisu sačuvani zapisnici Vijeća iz početka 18. stoljeća, ne može se utvrditi plemićki status Ivanova sina Blaža Casottija. Iako je rođen god 1676. kao sin plemića, vjerojatno nije uveden u Vijeće te njegovi potomci nisu izgubili plemićki naslov zbog njegova braka s kćeri trogirskog obrtnika, nego zbog očeva isključenja iz plemstva za vrijeme njegove maloljetnosti.

Naslovljavanje u sačuvanim izvorima nije uvijek ujednačeno, katkad nije dovoljno precizno, a u nekim slučajevima nije ni točno. Stoga se na temelju naslova i

prezimana ne može uvijek precizno utvrditi pripadnost određenom gradskom plemstvu. Naime, mnogi su plemići često naslovljeni kao gospodin (*ser, illustre signor, illustrissimo signor, spettabile signor, domino* i sl.) – kao i njihovi rođaci istog prezimena koji (više) nisu pripadnici plemstva. Katkad su plemići zabilježeni samo imenom i prezimenom (kao i drugi građani i stanovnici Trogira), a u nekim su slučajevima naslovljeni kao *Nobilis vir* ili *Nobil signor*, pri čemu plemićki naslov ne pokazuje da su pripadnici trogirskoga plemstva. Neki su plemići istovremeno bili članovi nekoliko vijeća (npr. Jakov Cerineo bio je prvotno brački, zatim hvarski, splitski i trogirski plemić). Poneki su imali i više od pet plemićkih naslova, no svi njihovi plemićki naslovi u izvorima redovito nisu navedeni.

Također treba napomenuti da se pored neodređenoga naslova "Nobile" u matičnim knjigama i oporukama često navodi i nedovoljno preciziran naslov "conte", koji može imati višestruko značenje: *conte veneto* – najviši stupanj državnoga plemstva, *conte laterano* – naslov koji je dodjeljivao papa ili papinski vazali i *conte per cortesia* – naslov iz učtivosti kojim su naslovljeni mnogi dalmatinski plemići tijekom 18. stoljeća, iako nisu imali državni ili papinski naslov "conte" (u to je vrijeme većina splitskih plemića iz učtivosti naslovljena kao "conte").

Netočno naslovljeni kao trogirski plemići u pravilu su zabilježeni u matičnim knjigama drugih naselja. Tako je npr. u hvarskim maticama vjenčanih god. 1627. zabilježen *magnificus dominus Ioannes Babtista Capogrosso Nobilis Traguriensis* (trogirski građanin), a u šibenskim maticama vjenčanih god. 1630. šibenski plemić i trogirski građanin Ivan Ferro naslovljen je kao trogirski plemić (*Iohannes Fero Nobilis Traguriensis*).

Relativno je česta pojava među europskim vladarskim dinastijama i visokim plemstvom da izvanbračna djeca dobivaju plemićke naslove nižeg ranga od očeva te nerijetko postaju rodonačelnici rodova drukčijeg prezimena. Izvanbračna djeca trogirskih plemića izgubila su plemićki naslov, iako su neka (npr. Ivan Casotti Donatov), ili njihovi potomci osobno primljeni u plemićka vijeća (Andreisi u Trogiru, Buffalisi u Ninu te kasnije u Trogiru; Buffalisi su dobili ugarsko-hrvatsko plemstvo, a Casotti u Šibeniku mletački naslov *conte veneto*). U ovim su slučajevima izvanbračna djeca i njihovi potomci zadržali prezime matičnog roda, što je najčešći slučaj u dalmatinskom plemstvu; u svakom gradu postoje plemićke i građanske ili obrtničke obitelji istog prezimena, koje su u pravilu potekle od izvanbračne djece plemića.

Međutim, izvanbračni potomci nekih dalmatinskih plemića promijenili su prezime. Na taj su način nastali npr. građanski rodovi Avian u Trogiru – prema Oktavijanu/Avijanu, izvanbračnom sin trogirskog plemića Konstantina Celia Casotta – i Giordani u Zadru – kao potomci zadarskog plemića Jordana Nozdronje. Pored ovakvog gubitka rodovskog identiteta (prezimana), također je zabilježeno nekoliko slučajeva nastanka novih neplemićkih obitelji, katkad i rodova, s već postojećim plemićkim prezimenima. One su u pravilu nastale pokrštavanjem pripadnika osoba

drugih vjera, koje su tom prilikom najčešće poprimile prezime crkvenoga vjerodostojnika koji ih je pokrstio. Tako je npr. god. 1727. hvarski plemić i prezbiter Šimun Jakša u Visu pokrstio židovsku obitelj Abenu (supružnici Jakob i Stela, te djeca Abraham, David i Mojsije), koji su tom prilikom dobili prezime "Jakša-Farolfi" te, dakako, promijenili i osobna imena. Njihovi su potomci u viškim maticama tijekom 18. stoljeća bilježeni prezimenima Jakša (pri čemu ih se bez genealoške analize ne može razlikovati od pripadnika istoimenoga plemićkog roda), zatim kao Jakša Farolfi i, Farolfi – oblikom koji se ustalio kao prezime novoga građanskog roda.

Demografska obilježja gradskog plemstva kao staleškog izolata

Povijesna demografija relativno je nova znanstvena disciplina kojoj je cilj rekonstrukcija demografske slike prošlosti, te objašnjenje uzroka i posljedica koji na nju utječu. Istraživanja su u pravilu interdisciplinarna, smještena između povijesti, demografije, geografije, ekonomije, etnologije i antropologije. U Hrvatskoj je od druge polovice 20. stoljeća objavljen znatan broj radova o povijesnoj demografiji pojedinih naselja ili regija (Stipetić, 2004), no vrlo je rijetka demografska analiza na razini društvenih grupacija, posebice za razdoblje prije 19. stoljeća. Naime, ako grupacije nisu ograničene geografski ili geografsko-staleški (npr. trgovci, obrtnici ili plemstvo – osim dubrovačkoga, koje je u određenom razdoblju statutarnim odredbama zahtijevalo sklapanje brakova isključivo među vlastitim pripadnicima), potrebno je sustavno pregledati brojne izvore iz širega geografskoga područja, da bi se utvrdili precizni vitalni podaci i migracijski putevi pripadnika ovih relativno malobrojnih grupacija. To je vremenski zahtjevno istraživanje s obzirom da je to relativno mali uzorak, te je preciznost podataka od iznimne je važnosti pri statističkoj obradi. Jedine do sada poznate povijesno-demografske analize određene društvene grupacije u Hrvatskoj temelje se na građi iz najsačuvanijega hrvatskog arhiva (dubrovačkoga) i gradskih matičnih knjiga, a odnose se na dubrovačku vlastelu (Krivošić, 1990; Vekarić, 2000; Rheubottom, 1988; Rheubottom, 2000; Čosić, 2001).

Prve demografske podatke o dalmatinskim komunama i njihovom plemstvu donosi Giustiniani u svom izvještaju iz god. 1553., prema kojemu u Trogiru tada živi deset plemićkih "obitelji" (MSHSM, 1877, 208). Međutim, budući da se deset "obitelji" (*famiglie dieci*) odnosi na deset rodova različitog broja obitelji, Giustiniani ne donosi informaciju o stvarnom brojčanom stanju plemstva, odnosno Vijeća. Naime, u to vrijeme rodovi Buffalis, Chiudi i Vitturi zaista su zastupljeni s jednom obitelji, a npr. rodovi Andreis, Casotti i Cega/Celio imaju po desetak obitelji (usp. Tablicu 1). Deset trogirskih plemićkih rodova imalo je u to vrijeme oko 50 obitelji s približno 250–300 članova, te se udio plemstva u stanovništvu trogirске komune može procijeniti na oko 5,5%. Uz pretpostavku da je udio djece do 18 godina oko 30%, broj punoljetnih muškaraca koji mogu biti članovi Vijeća kreće se oko 70–80. Slični udio

u ukupnom stanovništvu imali su patriciji u Veneciji god. 1581. (4,5%), a u Dubrovniku je udio vlastele u ukupnom stanovništvu sredinom 16. stoljeća iznosio 15% (krajem 14. stoljeća udio je iznosio 17%, a sredinom 15. stoljeća 20%) (Krivošić, 1990, 61).

Zatvaranjem Vijeća nastaju malobrojni staleški izolati čija budućnost ovisi isključivo o demografskom razvoju plemićkih rodova. Svi su plemići do god. 1553. uvedeni u Vijeće kao zakoniti (ili naknadnim brakom ozakonjeni) punoljetni sinovi plemića koji su – u skladu sa Statutom – pokazali da znaju čitati i pisati. Međutim, sve je više bilo plemića koji su neku od izvanbračnih veza – ponajčešće sa svojim služavkama – ozakonjavali, čime su i djeca iz tih veza postala zakonita i primana u Vijeće. Po uzoru na Veneciju šibensko je Vijeće god. 1551. zaključilo da takve sinove (kojima majka nije plemkinja) ne bi trebalo primati u Vijeće, što je mletačka vlada potvrdila iduće godine, a to vrijedi za one koji se rode poslije toga datuma (Novak, 1976, 222). Slična se odluka nalazi i u reformacijama trogirskog statuta iz god 1553., prema kojoj plemići više ne mogu biti ni oni koji su pozakonjeni kasnijim brakom roditelja (Statut, 1988, 364) ali se, za razliku od šibenske odluke, to odnosi i na tada već rođenu djecu. Nakon što je trogirski plemić Donat Casotti naknadnim brakom sa služavkom ozakonio njihove sinove Augustina (*oko 1530.) i Ivana (*oko 1540.), Augustin je zasigurno uveden u Vijeće prije ove statutarne odluke. No, Ivan – koji nakon novih odredbi više nije mogao biti uveden na uobičajeni način – agregiran je u Vijeće dukalom od 28. veljače 1565., što je ujedno i jedini poznati slučaj agregiranja trogirskoga plemića putem dukale, koju je Vijeće i prihvatilo.

Broj trogirskih vijećnika tijekom tristotinjak godina (1475.–1659.) isključivo je ovisio o broju zakonite muške djece trogirskih plemića. Procjena broja punoljetnih muških članova ovih rodova, koji su u pravilu i članovi Vijeća, u razdoblju 1475.–1675. prikazana je u Tablici 1.

Epidemije kuge, ratovi, utrnuća pojedinih plemićkih rodova i brojna izvanbračna djeca, koja prema gradskim statutima nisu imala pravo na nasljedni plemićki naslov, doprinijeli su znatnom smanjenju broja vijećnika sredinom 17. stoljeća. Tada ih je bilo samo tridesetak koji, dakako, nisu uvijek bili u gradu. Desetak plemića zasigurno ne prisustvuje sjednicama Vijeća zbog stalnog boravka u drugim gradovima, obnašanja civilnih ili crkvenih dužnosti izvan Trogira, boravcima na talijanskim sveučilištima, bolesti, itd. Stoga su plemići bili primorani promijeniti neke statutarne odredbe te nakon više od tri stoljeća god. 1659. "otvoriti" Vijeće, odnosno agregirati nove obitelji/rodove. Slično je stanje, kao posljedica specifičnog razvoja staleških izolata bilo i u drugim dalmatinskim komunama sve do druge polovine 17. stoljeća kada su gotovo sva brojčano osiromašena Vijeća bila prisiljena provesti agregacije novih obitelji (Split god. 1671., Zadar god. 1694. itd.).

Tablica 1: Procjena broja muškaraca starijih od 16/18 godina prema plemićkim rodovima, 1475.–1675.

Table 1: Estimated number of men older than 16/18 per noble families, 1475–1675.

Rod / Family	1475.	1500.	1525.	1550.	1575.	1600.	1625.	1650.	1675.
Andreis	13	17	15	13	12	8	7	5	9
Buffalis	2	3	3	2	2	1	-	1	1
Casotti	2	2	4	6	11	9	4	4	2
Celio/Cega	9	9	10	23	15	9	8	5	3
Chiudi	4	4	3	5	5	-	-	-	-
Cippico	8	8	7	10	11	9	5	5	4
Domišić	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Lucio	2	6	5	2	3	2	2	1	1
Mazzarello	3	4	6	14	8	4	6	4	4
Quarco	1	3	4	6	9	2	5	3	2
Vitturi	4	3	1	1	3	2	3	4	1
Ukupno / In sum	50	59	58	83	79	46	40	32	27*

*Nakon agregacija god. 1659. (kada su primljena i 2 člana roda Andreis) i god. 1671. (Radoš), u Vijeću se god. 1675. nalazi još i 11 pripadnika novoprimaljenih rodova te ono ukupno broji oko 40 članova.

*Following the aggregations in the years 1659 (when 2 members of the Andreis family were also admitted) and 1671 (Radoš), the Council in 1675 also included 11 members of newly admitted families, and had thus around 40 members in total.

Prema anagrafu Trogira god. 1795., koji obuhvaća grad s predgrađima, bilo je 25 plemićkih (4,6%), 15 građanskih obitelji (2,8%) te 505 obitelji pučana (92,6%) (DAZ, 1). Međutim, u ovom su popisu plemićke "obitelji" zapravo rodovi koji imaju 46 obitelji, a obitelji pučana zasigurno su računane kao domaćinstva te je tako kod plemićkih "obitelji" desetak obitelji rodova Casotti i Cippico iskazano kao "dvije obitelji", a kod pučana su npr. dva brojna roda – Slade i Pomenić – iskazani kao dvadesetak obitelji. Uz isto značenje pojma "obitelj" za plemićke i pučanske rodove, ova bi statistika trebala iskazati 46 plemićkih obitelji, tj. njihov bi udio u gradskom stanovništvu bio 8,1%. No, ovakav pristup nije metodološki opravdan jer su građanske obitelji i obitelji pučana pripadnici stalnoga stanovništva Trogira, a svi rodovi trogirskoga plemstva ne žive stalno u gradu. Iako je god. 1795. bilo 26 plemićkih rodova, šest rodova (koji ujedno imaju i šest obitelji) ne žive u Trogiru, nego pripadaju stalnom stanovništvu drugih gradova: Mazzarello u Splitu, Pellegrini i Fondra u Šibeniku i Zadru, Radoš u Parmu, Caralipeo u Omišu, Califfi u Rovinju i Zadru te Dudan u Kaštelu Kambelovcu. Također ni sve obitelji Cippico ne žive u Trogiru, a obitelji Michieli Vitturi tada pretežito žive u Kaštelu Lukšiću, Postirama i Splitu. Stoga stvarnom udjelu plemićkih rodova od oko 6% doprinosi svega 35 od 46 ple-

mićkih obitelji, a treba napomenuti da je udio plemstva manji od udjela plemićkih obitelji, jer dio plemićkih obitelji ima manje djece od relativno brojnih obitelji pučana.

Pokazatelji prirodnog i mehaničkog kretanja staleških izolata, s obzirom na njihove specifičnosti, imaju drukčije značenje od istih pokazatelja u demografiji stanovništva. Naime, pod prirodnim se kretanjem ove grupacije najčešće podrazumijeva samo onaj dio nataliteta koji se odnosi na zakonitu djecu plemića, što npr. u 17. stoljeću iznosi oko 80% ukupnog nataliteta te, nakon donošenja odgovarajuće statuarne odluke, i djecu iz brakova sklopljenih između plemića i pučanka. Doseljavanje (imigracija), kao jedan od tipova mehaničkog kretanja stanovništva, analogno je agregiranju plemića u Vijeće, a iseljavanje (emigracija) u pravilu nije istovjetno s iseljavanjem plemića iz grada (oni su u većini slučajeva i nadalje članovi Vijeća), nego obuhvaća plemiće koji su isključeni iz Vijeća, ali i one koje Vijeće više ne vodi u svojoj evidenciji, najčešće zbog neprimanja u Vijeće potomaka iseljenih obitelji nakon tri generacije, definirajući iseljenika – koji je bio trogirski plemić – kao prvu generaciju.

No, gradska su plemstva vrlo mali staleški izolat koji broji nešto više od stotinjak osoba, te njihovi demografski pokazatelji nemaju i odgovarajuću statističku vrijednost. Oni su isključivo kvalitativni pokazatelji, tj. upućuju na pojedine osobitosti izolata koje će biti kvantitativno preciznije utvrđene nakon sustavne analize znatno većeg broja izvora. Naime, nepoznati ili nesigurni vitalni podaci o dvadesetak osoba u izolatima koji imaju 1.000–2.000 stanovnika sačinjavaju svega oko 1–2% podataka, dok je njihov udio u prosječnom dalmatinskom gradskom plemstvu znatan, te iznosi oko 15–20%.

Zbog nasljednosti plemstva po muškoj lozi, stopa maskuliniteta iznimno je važan pokazatelj nataliteta ovog izolata. Ona se najčešće iskazuje kao broj živorođene muške djece na 1.000 živorođene ženske djece, odnosno u manjim uzorcima na 100 živorođene ženske djece. Broj rođene muške djece u pravilu je uvijek veći od ženske, iako je na području trogirске općine u pojedinim naseljima tijekom 18. stoljeća zabilježen i manjak muške rođene djece (Andreis, 1998). Procjena stope maskuliniteta u 16. stoljeću iznosi oko 110 te je nešto veća od prosječne stope za splitsko i zadarsko područje u 19. stoljeću. Trogirске matice od god. 1569. do 1800. sadrže oko 16.400 upisa, te je na temelju tih podataka izračunata stopa maskuliniteta od 111 za 17., odnosno 109 za 18. stoljeće.¹⁰

U istom razdoblju podaci izračunati na temelju broja nositelja pojedinih imena, prema kojima bi stopa maskuliniteta trogirskoga plemstva u 17. stoljeću bila veća od gradske i iznosila 119, te još veća u 18. stoljeću (124) nisu realni pokazatelj. Naime,

10 Dio upisa odnosi se na krštenja stanovništva susjednih naselja Žednog, Okruka i Segeta rijekom 16. i 17. stoljeća. S obzirom da svećenici nisu uvijek zapisivali provenijenciju roditelja, egzaktne vrijednosti bit će poznate tek nakon sustavne analize stanovništva ovih naselja.

u prikazu osobnih imena zabilježeni su svi plemići: oni koji su to pravo naslijedili rođenjem (prirodno kretanje), kao i oni koji su plemstvo stekli agregacijom (mehaničko kretanje). Kako su svi agregirani članovi muškarci, a dio njih je u vrijeme agregacije i neoženjen, broj nositelja muških imena veći je od broja muške djece rođene u obiteljima trogirskoga plemstva. S obzirom da se radi o relativno malom uzorku (oko 350–400 osoba po stoljeću) nedostatak podataka o pojedinim rodovima može znatno utjecati na procjenu ove stope. Primjerice, udio samo jedne osmeročlane i jedne deveteročlane obitelji roda Radoš u ukupnom broju trogirskih plemića rođenih u 17. stoljeću jest oko 5%. O ovom rodu tijekom 18. stoljeća ima vrlo malo podataka (tada žive u Parmi) te bi dodatni podaci o npr. desetak više muških ili ženskih osoba znatno utjecalo na procjenu stope maskuliniteta.

Izvanbračna djeca, posebice muška, također znatno utječu na stopu nataliteta plemstva. Ona, dakako, povećavaju natalitet stanovništva, no ne utječu (osim u iznimnim slučajevima) na pokazatelje nataliteta plemstva. Njihov relativno veliki broj indirektno utječe na smanjeni natalitet plemićkih obitelji, odnosno na smanjenje broja vijećnika. Naime, ona su rođena najčešće prije sklapanja (prvog) braka oca (plemića), a kasnijim ulaskom u brak kod dijela plemića smanjen je fertilitet braka.

Broj izvanbračne djece posebice je velik u 16. i 17. stoljeću. U razdoblju 1601.–1700. prema podacima iz matičnih knjiga u Trogiru je među 7.144 krštenika bilo 531 izvanbračno dijete (7,4%). No, među 253 djece trogirskih plemića njih 42 (oko 17%) rođeno je u izvanbračnim vezama. Zbog nepotpunosti matičnih knjiga Trogira i susjednih naselja, broj izvanbračne djece plemića zasigurno je veći; njihova su krštenja nerijetko zabilježena u maticama drugih naselja, kao što su npr. splitski plemići svoju izvanbračnu djecu katkad krstili i u Trogiru, trogirski u Kaštelima itd. Za dio djece nema podataka u sačuvanim maticama te se o njihovom postojanju doznaje iz oporuka, kako plemića tako majki ili rodbine pojedine djece. Na temelju podataka iz svih izvora može se procijeniti da tijekom 16. i 17. stoljeća svako četvrto ili peto dijete plemića – koju su očevi i priznali te su vjerojatno i njihovi biološki očevi – nije rođeno u braku (uz nekoliko zapisa krštenja dopisano je da "otac" djeteta tvrdi da nije otac, iako je to njegova majka izjavila). Trogirski su plemići najčešće imali izvanbračnu djecu sa svojim služavkama, ali i s izvanbračnim kćerima plemića, a izvanbračna djeca plemića i plemkinja, kao npr. Augustin, sin Jerolima Casottija i Klare Cippico, koji je rođen u Kaštelu Novome 23. srpnja 1713. (roditelji su vjenčani u Trogiru 10. siječnja 1714.), vrlo su rijetka.

Podaci o iseljavanju trogirskih plemića zabilježeni su u zapisnicima Vijeća (prilikom uvođenja u Vijeće npr. pripadnika rodova Andreis iz Šibenika ili Mazzarello iz Splita), zatim oporukama, u kojima oporučitelji navode gdje se tada nalaze njihova braća, sinovi ili nećaci, te brojnim drugim izvorima. Katkad je to bio privremeni boravak (npr. na sveučilištu u Padovi), ili trajni svojevoljni boravak, ali također su zabilježeni i prinudni boravci u Veneciji ili Padovi u prvoj polovici 15. stoljeća, te u

turskom zarobljeništvu tijekom 16. i 17. stoljeća. Ti su podaci nerijetko i posljednji o dotičnim osobama.

Iseljavanjem iz grada plemići su katkad generacijama zadržali gradsko plemstvo. Tako je npr. Andrija Andreis oko god. 1435. odselio u Šibenik (ova grana također je agregirana i u šibensko plemstvo), Valerij Mazzarello nakon vjenčanja sa splitskom plemkinjom Klarom Geremia oko god. 1560. trajno je preselio u Split (njegovi su potomci neko vrijeme također živjeli na Visu i u Kaštelima). Neki plemići koji su stalno živjeli izvan matične komune, izgubili su pravo na njeno plemstvo zbog neprimanja u Vijeće tijekom dvije generacije, kako je u dalmatinskim gradskim statutima najčešće regulirano pravo na nasljedno plemstvo. Međutim, većina plemića nije htjela da njihovi potomci izgube pravo na plemstvo te se u relativno kasnijoj životnoj dobi pojavljuje na sjednici Vijeća matične komune. Primjerice, na sjednici Vijeća 11. ožujka 1773. prema nasljednom pravu uvedeni u Vijeće *conte* Petar Antun Caralipeo pok. Pavla iz Omiša (u dobi od oko 68 godina) i Augustin Mazzarello pok. Fridrika iz Splita (u dobi od 38 godina). Slično je bilo i među splitskim plemićima, te je npr. splitski i hvarski plemić Rafael Jakša (1688.–1760.) po nasljednom pravu uveden u splitsko Vijeće na sjednici 19. svibnja 1737. u dobi od 49 godina (Duplančić, 1998).

Zasigurno je bilo više trogirskih plemića koji su iselili iz grada, no nije poznato jesu li u novim sredinama imali potomke te jesu li oni – i koliko dugo – zadržali pravo na trogirsko plemstvo, kao npr. grana roda Casotti u Bellunu. No, u matrikuli trogirskoga plemstva god. 1797. upisan je *conte* Pietro Radoš čiji su preci agregirani u Vijeće god. 1671., te nikada nisu stalno živjeli u Trogiru (sastavljaju matrikule nije poznato ime njegova oca, jer rod već dugo živi u Parmi); rod Radoš nalazi se u evidenciji trogirskih plemića unatoč činjenici da generacijama ne živi na području Dalmacije te, dakako, ne prisustvuje sjednicama Vijeća.

Sklapanje brakova plemstva obilježeno je njihovom staleškom pripadnošću i imovinskim stanjem. Međutim, genealoškom analizom sklopljenih brakova teško je razlučiti osobne od obiteljskih, odnosno rodovskih interesa. Brakovi npr. žena iz starije grane roda Lucio (tada još bez formiranog prezimena) – najimućnijega trogirskog roda u 13. stoljeću (Andreis, 2003) – s krčkim knezom Leonardom Frankapanom, dubrovačkim plemićem Junijem Volcio, te sinom kneza Nikole iz Splita (nepoznate rodovske pripadnosti), vjerojatno su plod obiteljskih interesa. Manji je dio plemstva sklapao brakove protiv obiteljske/očeve volje, o čemu postoji nekoliko zapisa u oporukama u kojima otac izrijekom razbaštinjuje dijete.

Statutarna odluka kojom trogirski plemić ne može biti onaj kojemu otac ili djed nisu bili plemići tijekom stoljeća se pokazala nedovoljnom te je dopunjena novim odlukama. Sve češća pojava ozakonjivanja izvanbračne djece plemića naknadnim brakom roditelja potaknula je Vijeće da god. 1553. donese odluku kojom takva djeca više ne mogu biti plemići. Međutim, budući da su naknadno sklopljeni brakovi u

pravilu bile ozakonjene izvanbračne zajednice plemića i njihovih služavki ili pučanki, god. 1573. donesena je nova statutarna odluka da se ubuduće "ni jedan plemić ovoga Vijeća ne usudi zaključiti brak niti uzeti za ženu onu koja nije plemkinja ili bar časna građanka. A ako postupi suprotno te uzme za suprugu ženu najnižeg podrijetla ili (ženu) na zlu glasu, njegovi sinovi ne mogu i ne smiju nipošto biti primljeni ni prihvaćeni u ovo vijeće ... (Statut, 1988, 364–366).

Ove statutarne odluke, koje su redefinirale natalitet trogirskoga plemstva, zasigurno su utjecale i na izbor budućih supruga trogirskih plemića. No, zbog nedostatka zapisnika sjednica Vijeća ne može se sa sigurnošću utvrditi jesu li svi zakoniti sinovi potekli iz brakova trogirskih plemića i građanki zaista i primljeni u Vijeće.

Analiza nupcijaliteta trogirskog plemstva temeljena je isključivo na plemićkom naslovu u trenutku sklapanja braka, pri čemu su obuhvaćeni svi brakovi trogirskih plemića/plemkinja, bez obzira je li trogirsko plemstvo određene osobe kronološki ujedno i najstarije, a kod njihovih bračnih drugova plemićki je naslov određen kronološki (ako su poznati odgovarajući podaci), a ne plemićkim rangom. Primjerice, ako je bračni drug imao naslov *conte* i nije bio član nekoga gradskog vijeća – definiran je kao *conte*; ako je bio npr. plemić grada Zadra, a također i *conte* – definiran je kao zadarski plemić. Na taj način svaki bračni drug određen je samo jednim naslovom. Treba napomenuti da dva plemićka ranga (*conte* i *nobile*) nisu znatno utjecala na izbor bračnog druga dalmatinskog plemstva, iako su određeni trendovi zabilježeni u sredinama u kojima postoji nekoliko plemićkih stupnjeva (niže plemstvo, baruni, grofovi, kneževi), pa su tako npr. njemački plemići češće sklapali brakove s ženama višega plemićkog ranga, a plemkinje s muškarcima nižeg ranga (Hurwich, 1998).

Zbog složenog sustava plemićkih naslova, koji nisu uvijek povezani s mjestom stalnoga boravka, analiza nupcijaliteta može se provesti prema nekoliko kriterija, pri čemu se glavni metodološki problemi odnose na iskazivanje nobiliteta plemića koji su istovremeno bili članovi nekoliko Vijeća, odnosno koji je primarni pokazatelj plemstva bračnoga druga: pripadnost Vijeću ili rang plemićkih naslova (*conte*, *nobile*). Tako se npr. brak sklopljen 23. studenog 1749. u Trogiru između Silvija Dragazza i Ane Gavallà prema nobilitetu drži brakom budvanskog plemića i kretske plemkinje, no s obzirom na pripadnost stalnom stanovništvu riječ o braku dvoje trogirskih građana (Silvije Dragazzo agregiran je god. 1773. u trogirsko Vijeće, no u vrijeme sklapanja braka nije bio trogirski plemić). Međutim, zbog nepotpunih naslova u matičnim knjigama, svim osobama ne može se utvrditi mogući plemićki status.

Brakovi dalmatinskih plemića u višestoljetnom razdoblju pretežito su sklapani s plemkinjama (oko 75%), najčešće iz vlastitoga grada i susjednih komuna, ali također i s djevojkama iz imućnih i uglednih građanskih obitelji. Na taj su način tijekom vremena dalmatinske plemićke obitelji rodbinski višestruko povezane, a mreža sklopljenih brakova dalmatinsko plemstvo povezuje najčešće s mletačkim patricijatom, ali također i s gradskim plemstvom drugih talijanskih gradova te plemstvom grčkih

otoka Krfa i Krete, zatim Dubrovačke Republike, Njemačke i Svetog Rimskog Carstva, Francuske, (vjerojatno) Irske i drugih europskih država. Stoga se bez sustavne genealoške analize plemstva, a i stanovništva širega geografskoga područja ne mogu uvijek precizno utvrditi stupnjevi srodstva plemićkih brakova.

Sumarni pregled strukture brakova trogirskih plemića i plemkinja prema plemićkom statusu bračnoga druga prikazane su u Tablici 2.¹¹ Broj poznatih brakova žena manji je od broja brakova muškaraca, posebice u ranijim razdobljima. To je pretežito posljedica nedovoljno sačuvanog trogirskog arhiva, koji je također dijelom i uzrokom nepoznate rodovske pripadnosti oko 25% žena trogirskih plemića u 15. stoljeću, te oko 18% žena u 16. stoljeću. Zbog sve brojnijih izvora iz 17., a posebice 18. stoljeća, broj žena kojima nije poznato djevojačko prezime samo je oko 3%. No, dio nepoznatih podataka iz 15. stoljeća zasigurno će biti dopunjen sustavnom analizom opsežnog zadarskog, šibenskog i splitskog arhiva. Iako prema dostupnim podacima niti jedan brak između trogirskog plemića i zadarske plemkinje nije sklopljen u tom stoljeću, vrlo su vjerojatno u zadarskim notarskim spisima zabilježeni neki bračni ugovori, koji su najčešće sklapani u rodnom gradu zaručnice.

Tablica 2: Pregled strukture brakova trogirskoga plemstva od 15. do 18. stoljeća.

Table 2: Overview of the marriage structure among Trogir nobility from the 15th to the 18th centuries.

Podrijetlo bračnoga druga / <i>Spouse's origin</i>	—muškarci / <i>men</i> —		—žene / <i>women</i> —	
	broj / n.	%*	broj / n.	%*
A) Plemstvo / <i>Nobility</i>	317	72,8	276	81,4
Trogir	142	44,8	140	50,7
Split	37	11,7	39	14,1
Šibenik	31	9,9	19	6,9
Hvar	19	6,0	11	4,0
Zadar	15	4,7	16	5,8
Brač	10	3,2	20	7,2
B) Građanstvo / <i>Bourgeoisie</i>	58	13,4	42	12,1

*Udjeli pojedinih komuna odnose se na broj brakova plemstva.

**The percentages of individual communes refer to the number of marriages among nobility.*

11 Ako je bračni drug kao udovica/udovac ponovo sklopio brak, u ovoj je analizi iskazan kao zasebna osoba.

Iako dio podataka nije poznat, može se zaključiti da su od 15. do 18. stoljeća trogirski plemići i plemkinje sklapali približno 75% brakova s plemićima i oko 13% brakova s građanima. Udio brakova sklopljenih s građanstvom tijekom vremena se povećava. U 15. stoljeću samo je oko 2% brakova sklopljeno između plemića i građana (stvarni udio vjerojatno je nešto veći), a u 18. stoljeću to je svaki peti brak.

Među plemićkim brakovima približno su polovica međusobni brakovi trogirskoga plemstva. Zbog metodološkog pristupa ovaj je udio nešto veći, jer je iskazan samo najstariji plemićki naslov bračnoga druga, pri čemu su npr. pripadnici roda Cerineo i Michieli Vitturi brački plemići, neki članovi roda Jura torčelanski plemići itd.

Čestoća i konsanguinitet brakova u srodstvu unutar pojedinih grupacija stanovništva može se utvrditi jedino genealoškom metodom koja, dakako, podrazumijeva poznavanje određenog broja predaka bračnih drugova. Izrada tablica predaka, odnosno stvaranje genealoške baze podataka koja primjenom odgovarajućih računalnih programa može dati podatke o svim stupnjevima krvnoga srodstva dvije osobe, vrlo je dugotrajan i zahtjevan posao prikupljanja, provjere i obrade podataka iz brojnih izvora. Ovom metodološki isključivo ispravnom i preciznošću rezultata opravdanom metodom obrađeno je npr. stanovništvo geografskih izolata otoka Drvenika, Ploče i naselja Vinišća, prilikom čega su također rabljeni i podaci iz geografski bliskih naselja i gradskih središta kojima naselja gravitiraju, čime je baza podataka znatno dopunjena (Andreis, 1998, 264–266). Rezultati su pokazali da je svaki brak sklopljen među stalnim stanovništvom u razdoblju 1891.–1900. ujedno i brak u srodstvu, koje se kreće od 3. do 7. stupnja prema kanonskom pravu.

Ovom je metodom također potvrđeno da je podacima o oslobađanju zapreke vjenčanja zbog (krvnog ili tazbinskog) srodstva iz matičnih knjiga obuhvaćeno samo 8 (oko 17%) od 46 parova, koji su prema tada važećim crkvenim zakonima trebali tražiti oslobađanje zapreke zbog srodstva do 4. stupnja. Stoga je preciznost druge metode za analizu konsaguinih brakova, koja se temelji na podacima iz crkvenih dozvola (ili matičnih knjiga) za sklapanje brakova u srodstvu do 4. stupnja, unatoč njezinoj jednostavnosti upitna (kolika je preciznost izvora u drugim naseljima može se utvrditi jedino usporedbom s genealoškom metodom).

Treća, također vrlo jednostavna, ali isto tako i vrlo neprecizna metoda procjene zatvorenosti izolata (staleškog ili geografskog) jest izonimija, tj. analiza brakova među nositeljima istog prezimena. Ona se temelji na pretpostavci da je brak među pripadnicima istog roda brak u srodstvu – što dakako i jest – no u 17. i 18. stoljeću plemićki rodovi, posebice oni čije se genealogije mogu pratiti od 13. ili 14. stoljeća, imaju više od deset generacija, te brakovi među njihovim članovima nisu u pravilu brakovi u srodstvu do 4. stupnja, što je crkvenim zakonom tada bilo zabranjeno (Andreis, 2006, 80–81).¹²

12 I među europskim dinastijama izonimijski brakovi mogu već u 15. stoljeću biti sklopljeni među dalekim srođnicima, ali i u 18. stoljeću među vrlo bliskim srođnicima.

Kvantitativno iskazivanje zatvorenosti pojedinih izolata, koje bi omogućivalo njihovu međusobnu usporedbu, vrlo je složeno, kako metodološki, tako i provedbeno. Kao što je prije spomenuto, jedina metoda koja omogućuje zadovoljavajući stupanj preciznosti jest genealoška analiza predaka svih zaručnika u određenom razdoblju, što zahtijeva poznavanje nekoliko stotina njihovih predaka. Prilikom metodološkog pristupa temeljni je problem kako jednoznačno definirati zatvorenost izolata na temelju nekoliko pokazatelja. Naime, različite informacije potječu od tri kvantitativne veličine: broja konsaguinih brakova, stupnja krvnog srodstva i gubitka predaka. U nekim je izolatima veći broj brakova u daljnjem srodstvu, a u drugima je manji udio konsaguinih brakova, ali u bližem srodstvu, što u konačnici rezultira podjednakim gubitkom predaka, pri čemu krvno srodstvo na kojemu se ovi brakovi temelje u nekim slučajevima ne potječe iz analiziranog izolata. Gubitak predaka važan je povijesno-demografski pokazatelj različitih geografskih i staleških uzoraka, no zbog njihove isprepletenosti interpretacija ovog pokazatelja nije jednostavna.

Usporedba broja i stupnja konsanguinih brakova u tri izolata različitoga tipa (dva staleška i jedan geografski) pokazuje znatnu osjetljivost ovog pokazatelja na zatvorenost izolata u određenom razdoblju. Iako su staleški izolati vrlo mali uzorci, nedovoljni za statističku obradu, broj brakova sklopljenih u srodstvu do 3. stupnja (uključujući stupnjeve $3^0/4^0$ i $3^0/5^0$) među uzorcima znatno se razlikuje. Najveći je u npr. vladara država Njemačkog Carstva (više od polovice), u geografskom izolatu je oko 20%, a u trogirskog je plemstva oko 5%. Također je bitni pokazatelj broj brakova u najbližem srodstvu. U uzorcima hrvatskih izolata nije zabilježen niti jedan brak među prvim rođacima, a u njemačom je uzorku to svaki je peti brak (Andreis, 2006, 86–87). No, ovi se podaci ne mogu izravno uspoređivati, kako zbog različitog razdoblja tako i zbog specifičnosti pojedinih izolata.

O dobi zaručnika ovisi fertilitet braka te je ona jedan od važnijih pokazatelja nupcijaliteta. Zbog nepostojanja matičnih knjiga dob zaručnika do 16. stoljeća ne može se precizno odrediti, no utvrđivanjem približne godine rođenja osoba u genealoškoj bazi dalmatinskoga plemstva, može se procijeniti da je relativno veliki udio žena stupao u brak prije 20. godine života. Prema tadašnjem crkvenom zakonu najniža dobna granica za zaruke bila je 7 godina; djevojčice su mogle najranije stupati u brak s 12, a dječaci s 13 godina (Duby, 2002). Među primjerima maloljetnih brakova trogirskih plemkinja najpoznatije je vjenčanje Katarine, nasljednice imanja grane Celio Lodi, s zadarskim plemićem Lelijom Grisogonom. U vrijeme sklapanja braka (8. listopada 1603.), ona je imala 12 godina, a njen suprug 14.¹³ I trogirski su plemići sklapali brakove prije dvadesete godine života, ali nerijetko i nakon četrdesete godine (prvi brak), pri čemu je dio plemića prije braka imao izvanbračnu djecu. Tijekom 17. i 18. stoljeća 23 su trogirski plemića (oko 14% u uzorku od 160 brakova s poznatom

13 U tom su braku rodene tri kćeri (god. 1610., 1612. i 1614.).

životnom dobi zaručnika) stupila u brak prije 20. godine života (dvojica su među njima u vrijeme sklapanja braka imala svega 15 godina).

Poznati su neki demografski pokazatelji nupcijaliteta stanovništva Dubrovnika (Krivošić, 1990) i dubrovačkoga područja, među kojima i tamošnje vlastele u 18. stoljeću (Vekarić, 2000). Iako relativno mala veličina uzoraka nema odgovarajuće statističko značenje, pojedini pokazatelji nupcijaliteta trogirskih i dubrovačkih plemića mogu se usporediti da bi se upozorilo na njihove osobitosti. Tako je npr. prosječna dob muškaraca pri sklapanju braka u Trogiru tijekom 17. i 18. stoljeća oko 28 godina, a u Dubrovniku oko 39 godina. Značajna razlika u dobnoj strukturi brakova trogirskog plemstva između dva stoljeća veća je starost žena u 18. stoljeću za oko 3,4 godine u odnosu na 17. stoljeće, što je ponajviše posljedica dvostrukog smanjenja udjela žena koje su sklopile brak prije 20. godine života (19,4% u odnosu na 42,1% u 17. stoljeću). Uz neznatno manju prosječnu dob muža, prosječna je razlika između muža i žene upola manja u 18. stoljeću (oko 3 godine u odnosu na 7 godina u 17. stoljeću), no u usporedbi s dubrovačkom vlastelom u istom razdoblju (oko 14 godina), ona je više od četiri puta manja. Iako je tijekom 18. stoljeća prosječna dob žena trogirskih plemića i dubrovačke vlastele slična (24,4, odnosno 24,7 godina), udio najmlađe dobne grupe (do 20 godina) u Trogiru je samo 19,4%, dok u Dubrovniku iznosi 33,9%. Međutim, znatno veća prosječna dobna razlika u dubrovačke vlastele posljedica je veće prosječne dobi muža za oko 10 godina u odnosu na trogirske plemiće. Naime, oko 13,5% oženjenih plemića u Trogiru sklapa brak prije 20. godine života, do 25. godine oženjeno je u 17. stoljeću oko 31%, a u 18. stoljeću oko 40% oženjenih plemića; udio dubrovačkih plemića koji su sklopili brak do 25. godine samo je 3,2% (sklapanje braka dubrovačkih plemića najčešće u četvrtom ili petom desetljeću života posljedica je ostajanja pod očevom vlašću i nakon punoljetnosti, bez prava na imovinu, samostalnost i odvojen život; Janeković-Römer, 1994, 112).

No, kako prosječna dob pokazuje samo da je polovica zaručnika starija, odnosno mlađa od navedene dobi, dodatne informacije o dobnoj strukturi zaručnika pruža raspodjela pojedinih dobni grupa muškaraca i žena u sklopljenim brakovima (Andreis, 2006, 89–90). Unatoč činjenici da oko 25% podataka o životnoj dobi žena pilikom stupanja u brak nije poznato, podaci pokazuju da je trogirski plemić u 18. stoljeću prosječno oko 3 godine stariji od svoje žene, no dobne razlike između muža i žene u 67 brakova, za koje su poznati točni podaci o oba zaručnika, kreću se u širokom rasponu. U 5 brakova (7,5%) muškarci su više od 10 godina mlađi od žena, u 16 (23,9%) mlađi su do 10 godina, a zaručnici istih godina zabilježeni su u 3 braka (4,5%). Kod približno dvije trećine brakova muž je stariji od žene (43 braka; 64,2%), pri čemu je razlika do 10 godina zabilježena u 27 brakova (40,3%), a u preostalim 16 brakova (23,9%) muž je stariji od žene više od 10 godina (najveća zabilježena dobna razlika je 34 godine).

ZAKLJUČAK

Kritička analiza grbovnika i rodoslovlja, identifikacija pripadnika gradskog plemstva, utvrđivanje demografskih obilježja ovoga staleškog izolata, kao i analiza suvremenih načina prikazivanja rodoslovlja jasno pokazuju da se dalmatinsko gradsko plemstvo može precizno analizirati isključivo primjenom genealoške metode pri obradi baza podataka temeljenih na brojnim izvorima, među kojima su najznačajniji zapisnici Vijeća, općinski arhivi, obiteljski arhivi i matične knjige. Primjenom ove metode ponaosob su identificirani svi pripadnici gradskog plemstva u višestoljetnom razdoblju, a također su utvrđeni i temeljni demografski pokazatelji ovoga staleškog izolata.

A METHODOLOGICAL APPROACH TO THE ANALYSIS
OF DALMATIAN URBAN NOBILITY: EXAMPLE
OF THE ANALYSIS OF TRAGURIN NOBLEMEN
FROM THE 13TH CENTURY THROUGH THE END
OF THE FIRST AUSTRIAN ADMINISTRATION

Mladen ANDREIS

Kralja Zvonimira 42, HR-10000 Zagreb

e-mail: andreis@irb.hr

SUMMARY

Data from Heyer von Rosenfeld's Wappenbuch des Königreichs Dalmatien (Heraldry of the Kingdom of Dalmatia) is often quoted in encyclopedic biographical reference books, such as the Croatian Register of Nobility and the Croatian Biographical Lexicon. However, a thorough analysis of Tragurin nobility revealed that approximately two thirds of the kindred (86 out of 130) that Ronsenfeld's heraldry lists among Tragurin nobility in fact were not actually members. The findings presented in the article were reached through the application of genealogical analysis of a database compiled based on minutes of municipal councils, municipal archives, family archives, municipal registers, and other sources; using appropriate computer applications members of the urban nobility in the period from the 13th century through 1805 were authenticated.

Within the examined six centuries, two periods required unique methodological approaches. The main problem when analyzing the medieval period lies in the identification of family membership of individuals frequently recorded only with their

personal and their fathers' names (in the 13th and 14th centuries most family names were not formed yet). An additional problem characterizing the period preceding the closure of councils (up to the first half of the 14th century) is the identification of the town councilor. Given the increasing frequency of conferring noble titles since the 16th century onwards and the development of new nobility in the restored communes of Skradin and Nin, archival sources reveal that some individuals would be addressed as nobile or conte while no additional information on what defined their status can be found. Some noblemen permanently lived in specific towns; however, their titles as nobles did not derive from their affiliation with the town council. In addition, noblemen addressed as conte could be granted a national nobility status while also being members of the town councils in the towns where they lived as well as in other towns. Often the noble title would be mentioned only to be polite. Therefore, the origin of noble titles that the sources frequently do not mention needs to be determined.

The possible applications of computer-based methods in the analysis of a genealogical database are shown based on the analysis of nuptial matters, which represents a significant parameter of the nobility as an isolated class. Using this method the marriages among nobility members through centuries were analyzed, taking into consideration their class status (nobility, citizenry) and noble origins. In addition, quantitative indicators of endogamy as a measure of closeness of separate isolates were examined.

Key words: urban nobility, genealogical method, Trogir, Dalmatia

IZVORI I LITERATURA

- AHAZU, 1** – Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (AHAZU), Zagreb. Libro del consiglio 1662–1688, VIII, 162.
- BASD (1896)**: Bulletino di archeologia e storia Dalmata. Vol. XIX. Split.
- CD (1906)**: Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae. Diplomaticki zbornik kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije. Vol. VI. Zagreb, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti (JAZU).
- CD (1912)**: Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae. Diplomaticki zbornik kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije. Vol. X. Zagreb, JAZU.
- CD (1934)**: Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae. Diplomaticki zbornik kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije. Vol. XV. Zagreb, JAZU.
- CD (1990)**: Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae. Diplomaticki zbornik kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije. Vol. XVIII. Zagreb, JAZU.

- DAS, 1** – Državni arhiv u Splitu (DAS), Arhiv Fanfogna Garaganin (AFG), 2/I.
- DAS, 2** – DAS, AFG, 3/Ia.
- DAZ, 1** – Državni arhiv u Zadru (DAZ), Arhiv Trogira (AT), 19, XXIII.1, 4.
- DAZ, 2** – DAZ, AT, 47, XLII.12, 31.
- MSHSM (1868)**: Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium. Vol. 1. Zagreb, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti (HAZU).
- MSHSM (1877)**: Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium. Vol. 8. Zagreb, HAZU.
- Statut (1988)**: Berket, M., Cvitanić, A., Gligo, V. (ur.): Statut grada Trogira. Split, Književni krug.
- Alačević, F. M. (1889)**: Nomina Domorum Nobilium omnium Jadrae, que reperi-
ebantur anno 1283. *Bulletino di arceologia e storia Dalmata*, 12, 183–185.
- Andreis, M. (1998)**: Povijesna demografija Velog Drvenika, Malog Drvenika i Vi-
nišća do god. 1900. *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 40,
227–301.
- Andreis, M. (2001)**: Analiza Buffalisove genealogije na temelju povijesnih izvora.
Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti
HAZU, 19, 1–22.
- Andreis, M. (2002a)**: Trogirski patricijat u srednjem vijeku. *Rasprave iz hrvatske
kulturne prošlosti*, 2, 5–210.
- Andreis, M. (2002b)**: Birači rektora crkve Sv. Barbare u Trogiru – građa za anagraf
dalmatinskoga plemstva u 16. stoljeću. *Građa i prilozi za povijest Dalmacije*, 18,
161–237.
- Andreis, M. (2006)**: Trogirsko plemstvo do kraja prve austrijske uprave u Dalmaciji
(1805.). Trogir, Muzej grada Trogira.
- Andreis, M., Benyovsky, I., Plosnić, A. (2003)**: Socijalna topografija Trogira u 13.
stoljeću. *Povijesni prilozi*, 25, 37–92.
- Čosić, S., Vekarić, N. (2001)**: Raskol dubrovačkog patricijata. *Anali Zavoda za po-
vijesne znanosti HAZU u Dubrovniku*, XXXIX, 305–379.
- Duby, G. (2002)**: Medioevo maschio: amore e matrimonio. Roma – Bari, Laterza.
- Duplančić, A. (1998)**: Regesta zapisnika splitskoga Velikog vijeća od 1620. do
1755. godine. *Građa i prilozi za povijest Dalmacije*, br. 14.
- Granić, M. (1992)**: Dalmatinske obitelji u "Libro aureo dei veri titolati" mletačkog
magistrata nad feudima. *Radovi, Razdio povijesnih znanosti. Zadar, Filozofski
fakultet Sveučilišta u Splitu*, 17 (30), 159–207.
- HBL (1983)**: Hrvatski biografski leksikon. Vol. I. Zagreb, Leksikografski zavod Mi-
roslav Krleža.
- HBL (1989)**: Hrvatski biografski leksikon. Vol. II. Zagreb, Leksikografski zavod
Miroslav Krleža.

- HBL (1998):** Hrvatski biografski leksikon. Vol. IV. Zagreb, Leksikografski zavod Miroslav Krleža.
- Heyer von Rosenfeld, F. (1873):** Wappenbuch des Königreichs Dalmatien, J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch, Bd. 4, Abt. 3. Nürnberg, Verlag von Bauer und Raspe.
- Hurwich, J. J. (1998):** Marriage Strategy among the German Nobility, 1400–1699. *Journal of Interdisciplinary History*, XXIX, 2, 169–195.
- Janeković-Römer, Z. (1994):** Rod i grad. Dubrovnik – Zagreb, HAZU.
- Janeković-Römer, Z. (1999):** Okvir slobode. Zagreb – Dubrovnik, HAZU.
- Jelić, L. (1901):** Moći sv. Šimuna Bogoprimatea u Zadru. Hagiografsko-povijesna studija. *Rad JAZU*, 145, 158–206.
- Klaić, N. (1985):** Povijest grada Trogira, knj. II., sv. 1. Trogir u srednjem vijeku (javni život grada i njegovih ljudi). Trogir, Muzej grada Trogira.
- Krivošić, S. (1990):** Stanovništvo Dubrovnika i demografske promjene u prošlosti. Dubrovnik, JAZU.
- LM (1998):** Lexikon des Mittelalters. Bd. IX. Werla bis Zypresse. Anhang. München, LexMA Verlag.
- Mahnken, I. (1960):** Dubrovački patricijat u XIV veku. Beograd, SANU.
- Novak, G. (1976):** Šibenik u razdoblju mletačke vladavine 1412–1797. godine. U: Šibenik, spomen zbornik o 900. obljetnici. Šibenik, Muzej grada Šibenika, 222–272.
- Pederin, I. (1987):** Acta politica et oeconomica cancellarie communis Tragurij in seculo XV. *Starine JAZU*, 60, 101–177.
- Pera, J. (1997):** Povijest Kaštel Štafilića. Kaštela, Matica hrvatska.
- Raukar, T. (1976):** Cives, habitatores, forenses u srednjovjekovnim dalmatinskim gradovima. *Historijski zbornik*, XXIX–XXX, 139–149.
- Ravančić, G. (2001):** Curia maior ciuiliū – najstariji sačuvani registar građanskih parnica srednjovjekovnog Zadra (1351.–1353.). *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 43, 85–159.
- Rheubottom, D. (1998):** 'Sisters First': Betrothal Order and Age in Marriage in Fifteenth-Century Ragusa. *Journal of Family History*, 13, 359–406.
- Rheubottom, D. (2000):** Age, Marriage and Politics in Fifteenth-Century Ragusa. New York, Oxford University Press.
- Schwennicke, D. (ur.) (1980):** Europäische Stammtafeln. Neue Folge. Bd. 1 Marburg – Frankfurt a. M., Vittorio Klostermann Verlag.
- Stipetić, V., Vekarić, N. (2004):** Povijesna demografija Hrvatske. Zagreb – Dubrovnik, HAZU.
- Stokvis, A. M. H. J. (1966):** Manuel d'Histoire, de généalogie et de chronologie de tous les états du Globe, depuis les temps les plus reculés jusqu'à nos jours. N.V. Boekhandel – Antiquariaat.

- Šišić, F. (1904):** Ljetopis Pavla Pavlovića patricija zadarskoga. Vjestnik kr. Hrvatsko-slavonsko-dalmatskog Zemaljskog arkiva, VI, 1-59.
- Vekarić, N., Benyovsky, I., Buklijaš, T., Levak, M., Lučić, N., Mogorović, M., Primorac, J. (2000):** Vrijeme ženidbe i ritam poroda – Dubrovnik i njegova okolica od 17. do 19. stoljeća. Zagreb – Dubrovnik, HAZU.